

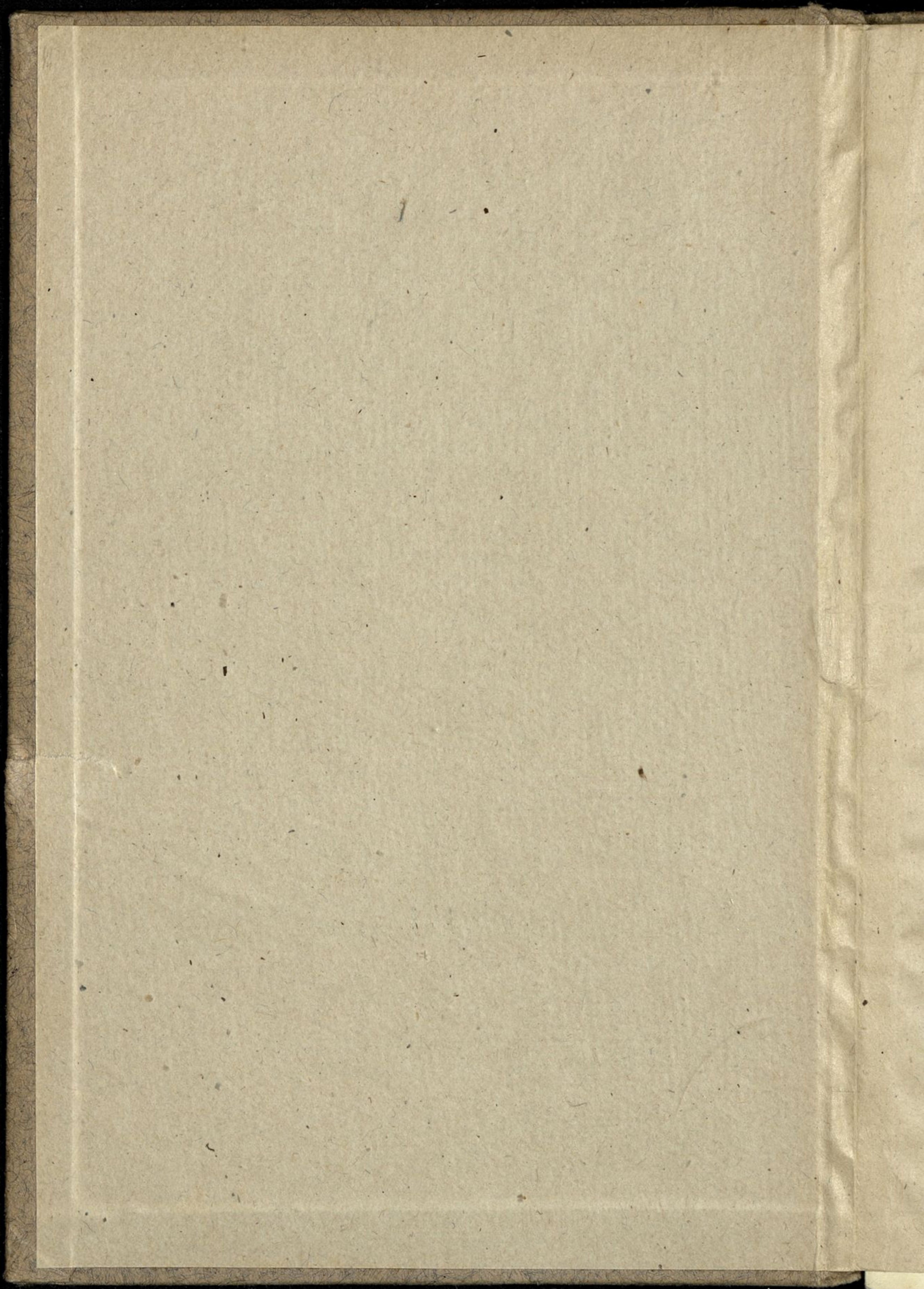
III,
M. 40612,
h.

POVESTI ZA MLADINO
FR. LOČNIŠKAR:
SRCA MALIH

LJUBLJANA 1918.

ZALOŽBA TISKARNE MAKSO HROVATIN.

POVESTI ZA MLADINO

FR. LOČNIŠKAR:

SRCA
MALIH

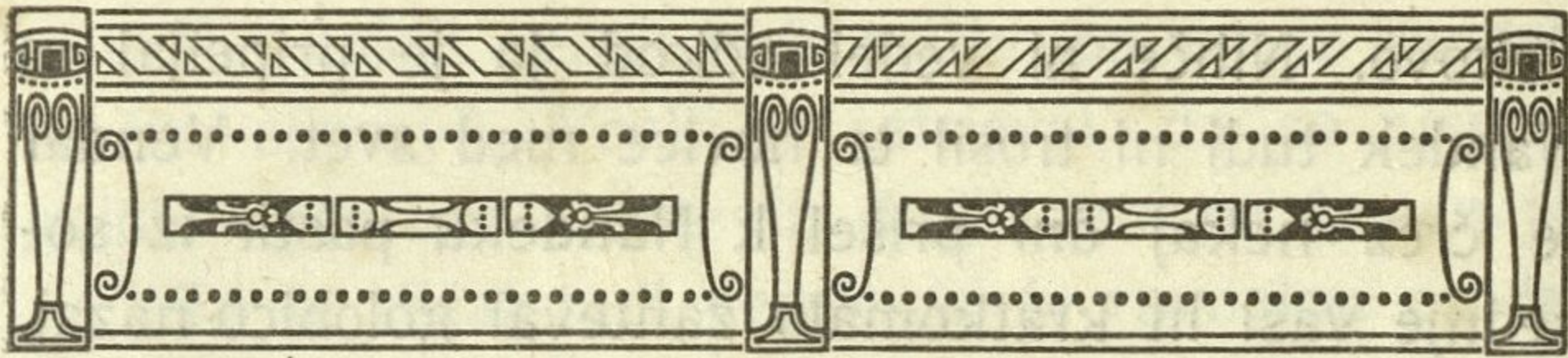
LJUBLJANA 1918.

ZALOŽBA TISKARNE MAKSO HROVATIN.

III M. 40612 h

030034155

Hribarjev Nande.

Hribarjev Nandek je bil fant, da malo takih. Trinajst let je bil star in že se je v nedeljo ponašal pred cerkvijo s srebrno verižico in prelepimi peresi za klobukom.

O, ta peresa! Koliko oči si jih je poželelo, pa bila so predraga za druge dečke. Nandek je trdil, da je dal v mestu osem kron zanje. Osem kron pa vsi fantički Nandetove starosti niso zmogli. Nandek pa je imel denarja dovolj. Bil je ptičen, ki si ga je znal tudi prislužiti.

Poslušajte: Celih šest kron si je fant prislužil v enem mesecu samo pri golobih!

Bilo je tako: Nandek je imel vedno golobe in sicer samo en par. Ta par pa se je tako zvesto držal hiše, da ga ni bilo mogoče spraviti od nje. Posebno samec je bil pravi ptiček. Nekoč je Nandek samico prodal; hotel je namreč mlajšo pridržati za pleme. Toda samec si je v par dneh poiskal drugo in jo pripeljal na svoj dom, v veliko veselje Nan-

dekovo. Nihče ni vedel odkod jo je pripeljal in Nandek tudi ni trosil te novice med svet. Vendar je čez nekaj dni prišel k Nandeku pastir iz sosednje vasi in kratkomalo zahteval golobico nazaj.

»Vzemi jo,« mu je rekel Nandek. »Če jo moreš vzeti — tvoja bo! Ampak jaz ti je ne bom lovil, ker je nisem ukradel. Če ima pa žival svoje muhe, da pobegne od hiše, kdo ji more kaj za to!«

Fant je moral oditi, videč, da pri Nandeku ne opravi ničesar.

Nandek pa si je izmislil sedaj nekaj novega, rekel bi — goljufijo.

Poznal je starega goloba in vedel, da ne pozabi doma, naj ga proda še tako daleč.

Ko je bil v mestu semenj, je nesel tudi naš Nandek par golobov na trg. Dasiravno je bilo polno te živali naprodaj, se je vendar vsak kupec ustavil pri Nandeku. Deček pa je vso stvar dobro premislil in delal je tako-le: Pride do njega ženska s pletenico v roki in vpraša: »Koliko hočeš za goloba?« Nandek si je mislil: »Ta je gotovo kuharica in če dobi moja goloba v roke, ne bosta več videla naše vasi.« Zato reče čisto resno: »Štiri krone!« — »Kaj si ob pamet,« se začudi kuharica, »za štiri krone dobim dva divja zajca, ki imata mesa za deset golobov! Eno krono ti dam, pa nič več!« — »Po kroni so mladiči, moji so pa odrasli in posebne vrste,« se odreže Nandek, veseleč se, da je spoznal v ženski kuharico.

Več takih žensk je še prišlo, pa vse je Nandek srečno odpravil. Vsaki je zatrjeval, da so njegovi golobi »posebne vrste« in da jih zato ne da ceneje.

To je slišal tudi deček, ki je ravnokar prodal nekaj parov mladičev. Mislil si je na tihem: »Ti golobi morajo biti pa res imenitni, ker fant noče znižati cene.«

Pristopi tedaj k Nandeku in pravi: »Za koliko jih daš?«

»Naj bo — tri krone! Za rejo ne dobiš boljših. Ali jih misliš rediti?« vpraša Nandek.

»Kaj pa kot rediti. Meso tako ni več vredno kot eno krono, a če mi pa dajo redno mladiče, priredim pri njih nekaj.«

Nandek je bil zdaj brez skrbi. Pobotala sta se po dolgem prerekanju za tri krone.

Nandek jih je vesel spravil v žep in odšel domov, veseleč se, da bosta goloba čez nekaj dni zopet njegova.

Doma je Nandek par dni pogledoval kviško, pričakujoč golobov. Pa jih ni hotelo biti. Minil je peti, šesti dan, celi teden — golobov pa od nikoder!

»Dolgo ima zaprte,« si je mislil Nandek, »ampak golob ima še daljši spomin.«

Še nekaj dni je fant nestrpno pričakoval. Neko popoldne pa je nenadoma zafrfotalo v zraku in predno se je ozrl, sta bila goloba že v golobnjaku.

To je bilo gruljenja in plesanja! Nandeku pa je kar srce poskakovalo, ker je tako ukanil neznanega dečka.

Goloba sedaj nista šla več od doma in Nandek je poskusil drugič na ta način svojo srečo.

Zopet ju je prodal na semnju neznanemu dečku, in goloba sta se čez nekaj dni vnovič vrnila na svoj stari dom.

Tako je naredil Nandek tudi tretjič. A zdaj ga je zadela kazen. Golobov ni bilo več nazaj. Čakal ju je štirinajst dni, celi mesec, a zaman.

Vedel je, kaj se jima je pripetilo. Goloba so zaklali in on ju ne bo več videl. Kako je bilo Nandeku žal za njima! Tako krotke in skrbne živali še ni imel. Rad bi bil dal ves denar nazaj, kar ga je že dobil za goloba, pa še kaj povrhu, samo da bi bila goloba zopet njegova.

In od takrat je opustil tako kupčijo.

Nandek je imel posebno veselje do živali. Že v šoli ga je najbolj veselilo živalstvo. Nobene besede ni preslišal pri tem predmetu; o vsaki živali si je dobro zapomnil, kje ima svoja skrivališča, kako se oglašajo in kakšne lastnosti ima. Pa tudi sam je opazoval njihovo življenje in se pri tem marsikaj naučil.

Ko je šoli odrastel, je že gledal za jerebicami, zajci in lisicami. Vedel je za vsa ležišča teh gozdnih prebivalcev.

Fantu je noč in dan rojilo po glavi, kje bi se dobila — puška. O, ko bi jo imel, to bi pokazal! Vse zajce bi iztrebil iz baronovih gozdov in srnice bi se tudi ne hodile več tako brezskrbno past po detelji.

Hribarjevi so imeli tiste čase v graščakovih gozdih kupljeno steljo, ki jo je hodil Nande z največjim veseljem kosit. Oče je sina večkrat zato pohvalil; mož ni vedel, kakšno veselje vživa Nande v gozdu.

Tiste čase je namreč zaredil baron v svojih gozdih ptiče, ki jih noben človek v onih krajih še ni videl. Ti ptiči — fazani — so Nandetju posebno ugajali. Opazoval je, kako živijo, kje se najrajši skrivajo in na vse načine premišljeval, kako bi vjel vsaj enega. Videl jih je skoro vsaki dan, kadar je kosil steljo in lazil za njimi po grmovju, opazujoč, kje imajo svoja skrivališča.

Nandetov oče se je pa jezil, ko je prišel proti koncu tedna z dvema vozoma po steljo — pa še na en voz ni imel kaj naložiti.

»Kaj pa vendar delaš, Nande? Celi teden že hodiš semkaj, pa si nakosil komaj za en dan!«

»Prav vedno delam, oče, niti trenutek nisem miroval,« je povedal Nande prav po pravici.

Prihodnjo nedeljo popoldne je Nande obiskal starega lovca Jurija. Ta mož je bil na glasu, da je v svoji mladosti marsikak repiček, pa tudi rožiček iztrebil iz baronovih gozdov. Poznal je vse skrivnosti in zvijače tatinskih lovcev. Na stara leta pa mu je opešal vid in zato se ni mogel več pečati s takim opravilom. Za vsak slučaj pa je imel še vedno kar po dve puški skriti v podstrešju.

Bil je svoje čase tudi baronov lovski čuvaj. Čuval je menda tako dobro, da ni mogel niti baron

za svoj god dobiti zajčka na mizo. Pri Jurjevih pa so baje tista leta prav dobro živeli. Tako je dišalo vedno okrog hiše, da so mačke iz cele vasi hodile k Jurjevim.

To je prišlo tudi baronu na uho, ki je kmalu odslovil sumljivega čuvaja.

K temu možu se je tedaj zatekel v svoji lovski strasti Hribarjev Nande. Jurij je sedel pri peči, ko je Nande vstopil.

»No, kaj pa ti poveš, Nande?« je vprašal Jurij počasi, kakor je bila njegova navada.

»Nič posebnega, oče.«

»Po nekaj si pa vendar prišel,« nadaljuje Jurij, ki se mu je že zdelo, česa bi fant rad.

In Nande je spravil počasi iz sebe, da bi rad kupil puško, če ima Jurij katero odveč.

»Ali si tudi ti začel?« se je začudil Jurij. »Malo nevarno opravilo je to dandanes, ko izza vsakega grma in ogla gleda orožnik, bodisi v pravi ali pa tudi v naši obleki,« je dodal mož.

Nato pa je odšel v čumnato in prinesel s seboj staro puško.

»Ta-le bo morda zate. Stara je, pa dobra. Tudi draga ne bo. Samo nikomur ne povej, kje si jo dobil. Poskusiva, kakšno oko imaš.«

Jurij je prižgal nato leščerbo in jo postavil na mizo. Potem je nataknil kapico na oni del puške, kamor udarja petelin in pripovedoval Nandedetu, kako mora meriti, da bo upihnil luč.

Postavil je Nandeta k vratom in fant je pomeril. Petelin udari na kapico, ki počí — in v tem hipu ugasne tudi leščerba. Puh kapice jo je upihnil.

»Dober boš! Malokdo jo ugasne prvič, kvečjemu, če se zamaje plamen.«

»Koliko hočete za puško,« jě vprašal hitro Nande.

»Tebi jo dam za sedem kron.«

Po kratkem prerekanju semintje sta se pobotala za šest kron.

»Še nekaj bi rad,« reče nato fant. »Ali imate kake zanjke za ptiče? V baronovih gozdih je vse polno neke vrste gozdnih jerebic, ali kaj so; tako lepo pisano perje imajo in nikjer drugje jih še nisem videl. Pravijo, da so fazani, jaz jih ne poznam. Rad bi vsaj enega vjel.«

Vso tako pripravo je imel Jurij v zalogi in tudi to mu je dal.

»Pa pazi, Nande! Gospoda je zvitá in če te dobi v pest, ne bo imela usmiljenja s teboj. Ona noče spoznati, da delamo mi prav, ker pobijamo kmetu škodljive živali.«

Tako je tolmačil Jurij Nandetu svoj lovski zakon.

Od tega časa Nande ni imel več miru. Kadar je količkaj utegnil, jo je pobral v gozd. Podnevi je hodil »zajce past«, kot se je izražal sam, kadar je šel gledat za njimi. Črez dan si seveda ni upal s puško v gozd, ker je imel za to še premalo vaje in — poguma. Ponoči pa je brezskrbno hodil s svojo kratko puško po baronovih gozdih.

Domači niso vedeli, da hodi Nande ponoči za divjačino. Fant se je znal tako tiho zmuzati iz čumnate, da bi ga niti miška ne bila slišala, a zjutraj je prišel že še do onega časa domov, ko so drugi vstajali.

Oče je sicer vedel, kakšne muhe ima Nande, a da mu zajci niti ponoči ne dajo miru, tega si ni mogel misliti.

Nekoč pa se je Nandetov oče sešel z branjevko Špelo, ki je hodila vsaki teden po trikrat v mesto.

»Ti imaš pa pridnega sina,« je rekla Špela.

»Kako misliš to,« se je malo začudil Hribar.

»No, kako! Prisluziti si zna.«

»Kaj prisluziti? Povej, Špela, kar veš!«

»Nič hudega ni, prav nič! Saj je dosti takih, samo vaš je najbolj premeten in priden. Vsaki teden mi prinese najmanj po dva zajca. Pa tistih čudnih ptičev, fazani jim pravijo v mestu, je naložil že toliko, da se mu v resnici čudim, kako dela to.«

»Kaj praviš? Moj sin?«

»Saj to ni nič hudega vendar! Koliko je takih! O, jaz poznam vse — ampak takega ni kot je vaš Nande!«

To je bilo Hribarju dovolj. Ko je prišel domov, je poklical takoj Nandeta k sebi.

»Nande! Kje imaš puško? Prinesi jo takoj sem!«

»Kakšno puško?«

»Bomo že videli kakšna je! Kar hitro stori, kar ti velim, sicer bo zagrmelo!«

Nande je poznal strogost očetovo, zato si ni upal več ugovarjati.

Stopil je v čumnato, privzdignil desko za posteljo in privlekel na dan svoje zarjavelo orožje.

»Že vidim, da si pripravljen za vse slučaje in dobro poučen o svojem opraviilu,« je rekel oče. Možu se še sanjalo ni, da zna fant prepovedano stvar tako dobro skriti.

Pokaži no bliže, kakšna stvarica je to!«

S trepetajočo roko je oddajal Nande svojo ljubljeno puško očetu, ne vedoč, kaj bo sedaj. Oče pa je pograbil orožje, skočil k delavni mizi in zgodilo se je, česar Nande ni pričakoval. Z močnim kladivom je udaril oče po puški, da je petelin kar odletel. Udaril je drugič, da je Nandeta kar zabolelo srce.

»Oče, ne! Pustite, saj ne bom več!« Nande je pograbil za puško, a oče mu jo je vzel zopet in udaril tretjič. Cev je kar odletela od lesenega dela, les se je pa razklal.

»Tu imaš zdaj svoje veselje! Kakor hitro pa mi poskusiš še na ta način krasti poštenje naši hiši, bom jaz prvi, ki te izročim pravici, pa še kaj drugega te zna doleteti. Zapomni si, to je moj zadnji opomin!«

Oče se je tako razhudil, da Nande ni upal odgovoriti besedice na to. Ko je bil fant zopet sam v čumnati, je pobral zdrobljene dele puške. Se-

stavjal jih je zopet skupaj, pa ni šlo. Preveč je bilo vse razbito.

Žalostno je ogledoval svoje drago orožje, ki mu je naredilo že toliko veselja, sedaj je pa tako žalostno končalo.

* * *

Nandeta je po tem dogodku malo minilo veselje do puške. V resnici je bilo veselje še večje, ampak na dan si ni upalo, ker se je vendar bal očeta; kajti nikdar ga še ni videl, da bi se bil tako razjezil kot takrat, ko mu je razbil puško.

Poleg tega pa se je bal tudi posledic. Orožniki so imeli že sum nanj, kot je izvedel od strani.

Tudi baronovi lovski čuvaji so bili od sedaj vedno na nogah. Iz gozdov so namreč v kratkem času izginili vsi fazani . . . Nande si je na tihem celo mislil: Ravno prav je, da sedaj nimam puške. Lahko pridejo preiskovat in če bi dobili puško, bi bil jaz siromak. Za svoje in za grehe drugih bi moral trpeti.

Od tega časa se je Nande na vse načine pre-magoval, da ga ni speljala stara strast v gozd. Tudi z nastavami za fazane si ni upal več na dan.

Neko nedeljo je priredil baron v svojih gozdih velik lov. Nande je že par dni prej izvedel za to, ker so čuvaji iskali po vaseh gonjačev in je prišlo iz mesta k baronu mnogo gospode.

Ko je šel Nande tisto nedeljo k maši, je slišal iz gozda strahovito pokanje. Srce mu je kar po-

skakovalo vznemirjenja, in vsak strel mu je vzbudil spomin na njegovo puško.

Popoldne pa se ni mogel več premagati, da bi ne pogledal malo v gozd.

Ob robu gozda je hodil, pričakujoč, da pripodijo kako žival iz grmovja. Da bi le od daleč videl to divjo, za lovsko srce zelo veselo gonjo!

Pa tega veselja ni dočakal. Pozno popoldne je že bilo in lovski psi so potihnil, znamenje, da se lovci odpravljajo domov. Tudi Nande je krenil nazaj proti vasi.

Blizu prvih hiš pa se mu je zazdelo, da v grmovju poleg steze nekaj šumi. Obstane in posluša. Nekaj časa je vse tiho, pa kmalu spet nekaj strepeta pred njim v travi. Nande stopi v grm in zagleda pred seboj zajca, ki se je boril s smrtjo. Hitro vzame nož iz žepa in reši zajčka trpljenja.

Pobral je žival, jo stisnil pod suknjič in hitel proti domu. Na tej poti sta se borili dve misli v njem. Prva je bila za to, da nese zajca graščaku, druga pa, da ga proda branjevki Špeli.

Prišedši domov, je skrnil zajca v seno na skednjo. Zvečer še dolgo ni mogel zaspiti, toliko preglavice mu je delal ta zajec. Slednjič je vendar sklenil, da nese zajca zjutraj baronu. Mislil si je pri tem: »Zgrda tako ne opravim nič. Pokazati se moram pred graščakom v drugačni luči kot sem v resnici, morda bo to kaj pomagalo in me slednjič morda še vzame za lovskega čuvaja.«

Nande je drugi dan zavil zajca v vrečo in ga nesel v grad. Pa še med potoma je vrečo odložil v grm, misleč si: »Zajec ni ukraden, zato ga lahko nesem očitno.«

Toda slabo je naletel. Vsakdo, ki ga je videl, je kaj opomnil, n. pr.: »Kaj pa to, Nande? Ti si pa predrzen! Prav očiten grešnik!«

Nande pa se ni zmenil za ljudi, ki so se zelo čudili, videč, da gre Nande naravnost v grad.

Baron je hodil po dvorišču svojega gradu, ko je Nande vstopil.

»Kaj pa je to Nande?« se je čudil baron, ko je prišel Nande do njega, držeč v eni roki zajca, v drugi pa klobuk.

»Gospod, tega-le zajca sem našel včeraj prav ob stezi, ki vodi proti naši hiši. Boril se je s smrtjo in da se ni nadalje mučil, sem mu še z nožem malo pomagal. Gotovo ste ga ustrelili vi, ali kak drugi gospod. Zato ga izročam vam.«

»Dobro, tako je pošteno, Nande! Ti bi tudi rad streljal, kaj?« reče baron s čudnim smehom na ustnicah.

»Oh, kako rad, gospod! Samo da bi imel puško in dovoljenje, da jo smem nositi!«

»Kaj nimaš prav nobenega ,štokovnika'!«

»Nimam ga, gospod, če me tudi tožijo ljudje.«

»Prav res ne?«

»Tudi takega ne, da bi muha padla in tako gotovo ne kot stojim zdaj tukaj pred vami!«

Graščak je malo pomolčal in si mislil:

»Ta mora biti zvit kot lisica, ali pa morda govori tudi resnico. Dejanje kaže, da je pošten.«

Nande pa se je držal zelo pogumno, ker si je bil v svesti, da govori resnico; saj mu je oče razbil puško, torej je nima več. Bal se je pa, da bi ga graščak ne vprašal, če ni imel še nikdar svoje puške . . .

Črez nekaj časa reče graščak zopet: »Koliko si star?«

»Osemnajst let sem dopolnil.«

»Dobro,« pravi graščak. »Ti si mi prav všeč. Zapomni si sedaj to: Kadar boš imel štiriindvajset let, pridi k meni in spomni me na to, da si mi danes prinesel ustreljenega zajca. Če te bo veselilo, te vzamem za lovskega čuvaja.«

»To pa, to! Prav rad, gospod, tega pa ne bom pozabil! Bog daj, da bi vsaj do takrat še živeli — če ne dalje . . .« je v zadregi dodal Nande.

Baron je segel v žep in stisnil Nandetu še dve kroni. »To imaš pa za plačilo,« je rekel. Nande pa se je vrnil ves srečen domov.

Ko je šla ta novica po vasi, so se vsi ljudje na vse grlo smejali in občudovali Nandetovo premetenost.

* * *

Šest let čakanja je bila Nandetu cela večnost. Neštetokrat se je že namenil, da zopet kupi puško, pa vselej se je spet skesal, boječ se, da bi to pokopalo njegove nade.

Premagovanje je bilo zanj najhujša pokora.

»Šest let!« si je mislil časih. »To je cela večnost in do takrat baron že lahko umrje — ali pa celo jaz.«

In že se je napotil v mesto, da bi si kupil lepo, novo puško. Gredeč mimo gradu, je zagledal na vrtu barona, ki mu je rekel, dobrohotno se smehljaje: »No, Nande, koliko let imava še?«

»Pet in štiri mesece, gospod!«

In Nandetu se je vzbudil kes, da bi goljufal dobrega graščaka. Šel je okrog vasi in se vrnil zopet domov.

Nandetu pa se je poslej zdelo, da je v vicah, kjer se pokori za svoje lovske grehe . . .

Šele ko je Nande kot dorasel mladenič prišel od vojakov, se mu je izpolnila mladostna želja, ki ga do teh časov še ni minila.

Na svoj petindvajseti rojstni dan je vstal zgodaj zjutraj in se odpravil v grad. Baron je še spal in Nande je moral čakati pred gradom celi dve uri.

Ko je baron vstal, je stopil Nande predenj in ga spomnil na njegovo obljubo. Baron jo je v resnici izpolnil. Črez nekaj dni je dobil Nande že puško in smel je prosto hoditi po gozdih; seveda streljati ni smel, kakor bi se njemu zljubilo.

Toda želja se mu je izpolnila in bil je zadovoljen, da je počil kako veverico; pa tudi zajčka mu je baron časih dovolil, da bi imel fant še večje veselje.

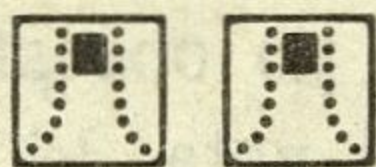
In tako zvestega čuvaja, kot je bil Nande, baron še ni imel. V par tednih je Nande iztrebil vse divje lovce, ker je poznal dobro vse nakane in zvijače teh ljudi.

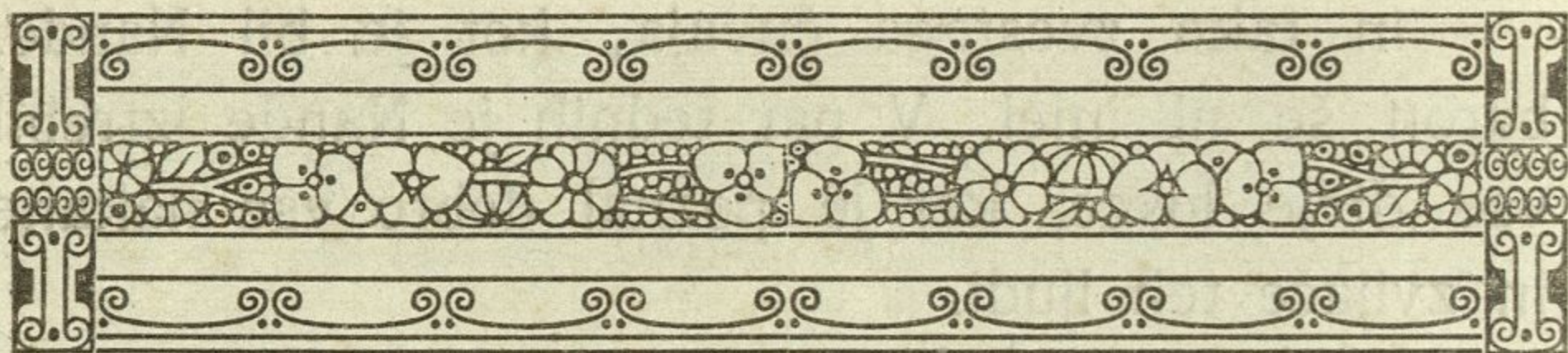
Baronu pa je moral некоč povedati vse svoje lovske grehe, ki jih je zagrešil v mladosti kot divji lovec.

Nande je tudi povedal vse po pravici, tako, da se je graščak od začudenja kar prijemal za glavo ter rekel naposled: »Nande, tebe pa ne izpustim več!«

Tako se je tudi zgodilo. Še danes je Nande grajski lovski čuvaj, v največjo zadovoljnost graščakovo, ki se sedaj ne boji več lovskih tatov.

In Nande je ves srečen v svojem stanu.

Martinek in njegova mati.

Marjeta je šla v mesto. Neštetokrat je že prehodila to pot, a tako dolga in težka kot danes se ji ni zdela še nikdar v življenju. Hiteli so mimo nje mnogi vozovi, pa nobenega voznika ni mogla ustaviti, da bi ga prosila, naj jo sprejme na voz. Zdelo se ji je celo, da bežijo pred njo, kot bi se je bali.

In posedala je po obcestnih kamnih, vsa izmučena, ne sicer od pota, ki ga je neštetokrat že prehodila z lahkoto, pač pa od nejasne, temne slutnje in dogodkov, ki so danes tako živo vstajali pred očmi njene duše . . . Vse življenje, vse zmote in napačna dejanja so ji na tej poti stopila tako živo pred oči, da ji je bila duša od žalosti potrta do smrti.

Namenila se je bila k sinu Martinku. Velika noč se je bližala in nesla mu je piruhov. Napekla je doma najboljših stvari, kupila od potovke najlepših pomaranč ter se odpravila s tem darom v

mesto — proti onim visokim hišam, ki vlada v njih tema in žalost in kamor je vrgla usoda tudi njenega sina . . .

Že sama misel, sam spomin na te hiše, ji je zarezal rano v srce.

In tam v teh hišah, med blaznimi, živi tudi njen sin, njen Martinek . . . Brez misli živi in brez ljubezni . . .

Marjeta je morala sestiti na obcestni kamen. Oh, da bi bila tam ob cesti izpovednica, stopila bi tja, morda bi se tam iznebila težkega kamna, ki tlači danes njeno srce . . . Stopila bi tja s solzami v očeh in z bridkim kesanjem v duši ter povedala: »Bila sem mati in nisem ljubila!«

In v njenem spominu je oživelo ta hip vse življenje njenega otroka, okrvavljeno z madeži njenih zmot . . .

* * *

Martinek je bil njen drugi sin. Slaboten je bil že ob rojstvu in vedno so mislili, da bo umrl. Toda umreti ni hotel. Cele noči je prečula pri njem, ko je dete jokalo in se zvijalo kot črviček. Dostikrat pa ga je v jezi udarila in takrat je Martinku vselej kar zastala sapa.

Ko ga je udarila prvič, jo je zbolelo srce. Drugič že ni tega toliko čutila, a slednjič je udarjala iz navade. Večkrat je vsled tega deček utihnil, le v prsih mu je nekaj grgralo še nadalje.

Rada bi si bila pomagala in ljubila Martinka kot druge svoje otroke, pa ji srce kar ni dalo.

»Zakaj prejoka cele noči, ki jih drugi niso? Menda ima tudi od joka tako spačen obraz . . . Nikomur ni podoben, ne meni, ne očetu . . . Da bi umrl!« . . .

Take misli so se rodile v Marjetinem srcu.

Martinek je dorastel v slabotnega dečka. Za nobeno rabo ni bil. Če mu je izročila v varstvo mlajše otroke, je Martinek navadno v kaki senci zaspal, njegovi varovanci so pa delali kar se jim zdelo. Kolikokrat ga je zaradi tega kaznovala s palico!

»Nalašč mi nagaja!« si je mislila dostikrat.

Martinek pa ni dosti jokal kadar je bil tepen, temveč se je skrnil v kak kotiček in nemo čepel tam cele ure.

Zdelo se je tudi njej že čudno njegovo vedenje in sklenila je večkrat, da bo lepše ravnala z njim, ker se ji je zdel nenavaden otrok. Drugi glas pa ji je zopet veleval, da je Martinek len in potuhnjen. Drugi otroci so se ji lovili za krilo, a Martinek je stal molče ob strani. Kadar je govoril z njo, se ji je zdel njegov glas trd, kakor bi se prepiral. To jo je jezilo in za nov pregrešek ga je kaznovala še bolj. Začela je otroka skoro mrziti.

Ko je Martinek dovršil šolo, ni bil še toliko močan, da bi bil lahko opravljal razna kmetijska dela. Tudi lažjih opravil se ni hotel lotiti. Postal je zelo trmast in zamišljen.

Tovarišev ni imel, ker so mu vsi s tem nagajali, da ga mati še tepe. Prvi je hodil v cerkev in zadnji iz cerkve, samo, da ni prišel s svojimi vrstniki v dotiko.

Martinek pa se je na skrivnem dostikrat jokal in ugibal, zakaj ga ne more mati trpeti in zakaj ga za vsako malenkost kaznuje. Hudo ga je bolelo, ker so mu tovariši nagajali. Mislil si je na tihem, kako bi krotil svoje vrstnike, če bi bil malo večji in močnejši.

Oče Martinkov je bil zidar in je navadno zidal v bližnjem mestu. Domov je hodil samo ob sobotah. Takrat je mati vedno tožila, kako je Martinek trmast in neubogljiv.

Oče je že težko poslušal vedne pritožbe; zato je Martinka dal v službo. Bogat kmet v sosednji fari je iskal malega hlapca in tja so poslali Martinka.

»Tam se boš vsaj navadil, kako se dela in živi pri tujih ljudeh,« je rekla mati Martinku, ko si je neko nedeljo popoldne navezal v veliko ruto nekaj obleke, da bi odšel s tem od doma.

»Pa bodi bolj priden kot si bil doma,« mu je pri odhodu velela mati. »Mene nisi hotel ubogati, zato moraš k tujim ljudem, da te nauče pokorščine.«

In Martinek je šel. Ko pa se je ozrl nazaj proti rojstni hiši, mu je napolnila srce bolelost in sedel je v grmovje ter gledal nazaj v domačo vas. Dasiravno ni doma užival dobrot, se je vendar težko ločil. Solze so ga oblile, ko je premišljeval,

kako njegovi vrstniki lepo žive doma in jih nihče ne zaničuje in zmerja, čeravno časih postopajo brez dela. Živo so mu stopili ta hip vsi dogodki življenja pred oči, razžalostil ga je pa posebno ta: Šel je z materjo v mesto na semenj. Po ovco sta šla, da bi jo lepo zredili in jeseni ob cerkvenem žegnaniu zaklali. Martinek je celo pot premišljeval, kako bi dobil dva krajcarja, da bi kupil tako pavovo pero, kakršno je imel Andrejčev Anton. O, kako lepo se mu je zibalo za klobukom! Vsi otroci so mu zavidali to pero in Martinek tudi.

Prišla sta na trg in deček je pri raztavljalcih raznega blaga videl tudi pavovo pero.

Pristopil je k materi, rekoč: »Mati, dajte mi dva krajcarja!«

»Čemu ti bosta?«

»Kupil bom tako pero, kot ga ima Andrejčev Anton.«

»Ne dam nič!«

»Prosim, dajte mati! Vas bom vedno ubogal.«

»Pusti me, če rečem, da ti ne dam!«

Martinek je bil po teh odločnih materinih besedah popolnoma uničen.

»Dva krajcarja,« si je mislil; »mati jih ima vse polno, a meni niti dveh ne da. Zakaj ne? ... Mati me nima prav nič rada, drugače bi dala.«

Ta misel se je porodila tisti hip v Martinkovem srcu in zazdelo se mu je, kot bi se bil odprl pred njim nov svet, temen in žalosten, kjer ni drugega bitja kot on, osamljen, od nikogar ljubljen ...

»Mati me nima rada, zato me tepe, zato mi ne da dveh krajcarjev!« — To se je ta hip zarezalo Martinku v srce.

»Mati, dajte! Samo zato dajte, da bom vedel, če marate zame!«

Toda mati ga ni več slišala. Že je kupovala ovčko. Martinku pa je tačas upadlo srce in — ni več prosil.

Opoldne mu je mati kupila za kosilo štrukelj. A on ga od žalosti ni mogel jesti.

Domov grede je Martinek molčal. Še prijazna ovčica, ki sta jo kupila in gnala domov, ga ni zanimala. Največja želja, ki jo je imel, gredoč na semenj, je bila pokopana.

Vse to je prišlo na misel Martinku, ko se je poslavljajal od domače vasi.

Medtem se je solnce že zelo približalo večernim goram. Martinek je vstal in tekkel na svoj novi dom. Prišel je tja že v trdem mraku.

Kako se je godilo Martinku na novem domu, si lahko mislimo. Tuji ljudje navadno ne gledajo na služočega človeka s posebno skrbjo. Samo, da jim dosti naredi in večja njihovo premoženje, za drugo jim je prav malo mar. In če zboli, ga zbadajo ter mu namigavajo, da bi bilo boljše zanj, če bi šel v bolnišnico ali k svojcem. Svet je sebičen in vidi le sebe.

Martinek je pri novem gospodarju občutil vse bridkosti poselskega življenja. Niti poštene postelje mu niso dali, ampak odkazali kup stelje v hlevu.

»Pravi hlapec mora podnevi in ponoči imeti živino pred očmi,« je rekel gospodar.

In Martinek je dihal vase hlevski zrak, ki je deloval nanj kakor strup. Podnevi je pa trpel kot živina. Hotel je na vsak način, da bi bil gospodar zadovoljen z njim. Ta ga je res parkrat pohvalil, ker se je mladenič na vso moč trudil pri delu. To je bilo Martinku všeč, posebno, ker do tedaj ni slišal še pohvalnih besed o sebi.

To trpljenje je bilo pa Martinku tudi v pogubo.

Neko pomlad je posebno mnogo trpel pri prevažanju lesa iz gozda na železniško postajo. Fant se je hudo prehladil in moral je leči.

Tedaj pa je začel Martinek tako nespametno govoriti, da se je gospodar prestrašil.

Poklical je zdravnika in pa fantovega očeta. Zdravnik je zapisal neka zdravila in naročil: »Pazite nanj, in živi naj v miru, da se iz bolezni ne razvije še kaj resnejšega!«

V nedeljo je prišel Martinka obiskat oče.

Martinek je sedel v postelji, in domači so bili zbrani okrog njega.

»Kako je, Martinek, kako,« vpraša oče in stopi k postelji.

»O, prav dobro! Samo denarja nimam. Tri tedne smo vozili les, zdaj pa ni več denarja in jaz ne morem zidati hiše. Ravno dva krajcarja mi je zmanjkalo. Pa ne morem . . .«

Martinek je nato izbulil oči in nepremično zrl v očeta. Potem pa ni več govoril. Legel je nazaj

a oče se je naslonil čezenj in po celi sobi je bilo čuti njegovo ihtenje.

Ob vznožju postelje je stal globoko zamišljeni gospodar, gospodinja in stara hišna dekla pa sta šepetaje molili za nesrečnega bolnika . . .

Proti večeru je oče odšel in naročil, naj mu takoj naznanijo, če bi se obrnila bolezen še na slabše.

Toda Martinek je prihodnji teden že vstal. Niso ga mogli več pridržati v postelji. Zatrjeval je, da mu ni prav nič in da ne more več ležati. In res je tisto jutro govoril pametno in lotil se je celo dela.

Popoldne pa mu je šinila čudna misel v glavo: Poiskal je senene vile in začel brskati z njimi po gnoju. Prihiteli so vsi domači skupaj in ga odvedli nazaj v hišo. On pa je prosil, naj ga puste, da poišče v gnoju izgubljene cekine . . .

Zdaj so bili vsi na jasnem, da je Martinkova bolezen resna. Gospodar je naznanil vso stvar očetu.

Takoj drugi dan je prišla Martinkova mati. Tisti čas je sedel Martinek pred hišo, v družbi gospodarja in velikega hlapca. Ko je prišla mati do hiše, je skočil Martinek kviško in zbežal za bližnje drevo. Iz za drevesa je skrivno pokukal proti hiši. Gospodar in hlapec sta bila takoj za njim, a Martinek jima je ušel za drugo drevo. Ta gonja bi se bila nadaljevala, da niso prihiteli sosedje na pomoč in pomagali vjeti Martinka. Tedaj pa je siromak zatulil kot ranjena zver in prosil, da ne

gre domov. Takoj nato pa se je zarežal in spet utihnil.

Množica je šepetala: »Zblaznel je!«

Martinek se je zasmel, a mati je zakrila obraz z rokami . . .

In drugi dan so Martinka odpeljali v blaznico.

* * *

Od takrat ga mati ni več videla.

In danes jo pelje pot k njemu. Skoro pri vsakem obcestnem kamnu obstoji, ne vedoč, ali bi šla dalje, ali bi počivala.

Toda mesto se bliža in hiše rastejo pred njenimi očmi. Po ulicah vse vrvi in šumi, in v tem vrvenju in ropotu utonejo misli. Marjeta se je komaj zavedala — že je stala pred hišo žalosti.

S strahom v srcu je prestopila prag blaznice. Povedala je vratarju, česa želi. Nestrpno je čakala, dokler ni prišel čudno oblečen strežaj, ki jo je peljal po dolgih hodnikih daleč na drugi konec poslopja. Iz celic, ki sta šla mimo njih, je bilo čuti govorjenje, smejanje in režanje, petje, vpitje in ropot, toliko različnih in nenavadnih glasov, da je Marjeto streslo v dno duše . . .

»Bogve, kje je moj Martinek in kaj dela on«, si je mislila na tihem. »Morda je na onem koncu boljše,« tolažila je sama sebe.

Toda kričanje je postajalo vedno hujše.

Obstala sta pred trdno zamreženim oknom prav na koncu hodnika. Kakor senca se je gibala za oknom suha postava. Bil je Martinek.

»Martinek, ali si ti?«

Marjeta je s čudnim glasom zaklicala te besede in težko je zadrževala jok.

Martinek pa je začudeno gledal skozi omrežje in molčal.

»Ali me poznaš, Martinek? Reci, da me! Tvoja mati sem!«

Nič odgovora. Toda kakor bi siromaku padlo nekaj v temino spomina, se mu raztegnejo ustnice in začel se je krohotati materi v obraz.

Njena slutnja se je uresničila. »Noče me poznati,« je bridko pomislila Marjeta, »spomin na mater je umrl v njegovem srcu. Ne! Omadeževala, umorila sem mu ta spomin sama! Oh, da bi šinil vsaj en žarek božje svetlobe na to mračno dušo, da bi v jasnini spoznala vsaj ta hip svojo mater!«

Pomolila mu je skozi omrežje drobno pomarančo:

»Martinek, na! Vzemi in jej!«

Martinek pograbi pomarančo, jo ogleda od vseh strani in hlastno ugrizne vanjo. Jezno se mu namršijo pri tem obrvi, pomarančo pa vrže proti materi . . . Zadelo pa je v omrežje in padla na tla.

V tem hipu se je zazdelo Marjeti, da je ugasnilo solnce . . . Sesedla se je v kot, zakrila obraz z rokami in po celem hodniku je odmevalo njeno plakanje.

Tisti čas pa se je Martinek nekam zagledal in videti je bilo, da ga prav nič ne zanima to, kar se godi pred njim. Včasih je pač mimogrede pogledal na jokajočo mater, a pogled mu je takoj ušel skozi bližnje okno v bogve kake daljave . . .

Marjeta je zopet vstala in stopila še enkrat k omrežju.

»Martinek! Ali sem tvoja mati?« Te besede so se ji kot utrgale iz prsi.

»Nisi!« je odmevalo po celici in hodniku . . .

Marjeta se je opotekala proti izhodu. Po stopnjicah jo je moral strežaj opirati, drugače bi se bila zgrudila. Pri vratih so ji dali vode in ji veleli, naj malo posedi na klopi.

A ona ni mogla dihati ozračja te hiše. Vstala je čez par hipov s klopi in hitela proti domu.

Medpotoma je srečala beračico. Njej je dala vse jestvine, ki jih je namenila Martinku in naročila ji je, naj moli za njenega sina. Beračica je začudeno gledala za njo in se prekrižala . . .

* * *

Marjeta se je po obisku v blaznici komaj privlekla do doma, tako je delovalo nanjo žalostno svidenje s sinom. Vest ji je očitala hudo pregreho in ta jo je morila in žgala kot ogenj.

Cele dneve je hodila okrog doma kot senca. Vedno so ji silile v spomin Martinkove besede: »Nisi!«

Spominjala se je vsega, kako je ravnala s sinom in očitala je sama sebi, da ni bila njegova prava mati. To jo je bodlo in ni mogla preboleti teh žalostnih dogodkov.

Večkrat je šla še v mesto, a k sinu si ni upala več. Bala se je, da bi ne vznemirjala njega in sebe.

Dobro leto nato pa se je Martinek vrnil domov. Ob dobri postrežbi in previdnem ravnanju v blaznici se je mladenič popolnoma spremenil. Celo zredil se je, a kašljal je še vedno. To mu je ostalo izza časov, ko je vdihaval vase neprijetni hlevski vzduh.

Mati je bila prve dneve po Martinkovi vrnitvi vsa zbegana. Bala se je njegovih oči in komaj si je upala z njim govoriti. Toda Martinek ni bil več videti tak kot v blaznici. Mir je ležal na njegovem obrazu, kot nad naravo po hudem viharju . . .

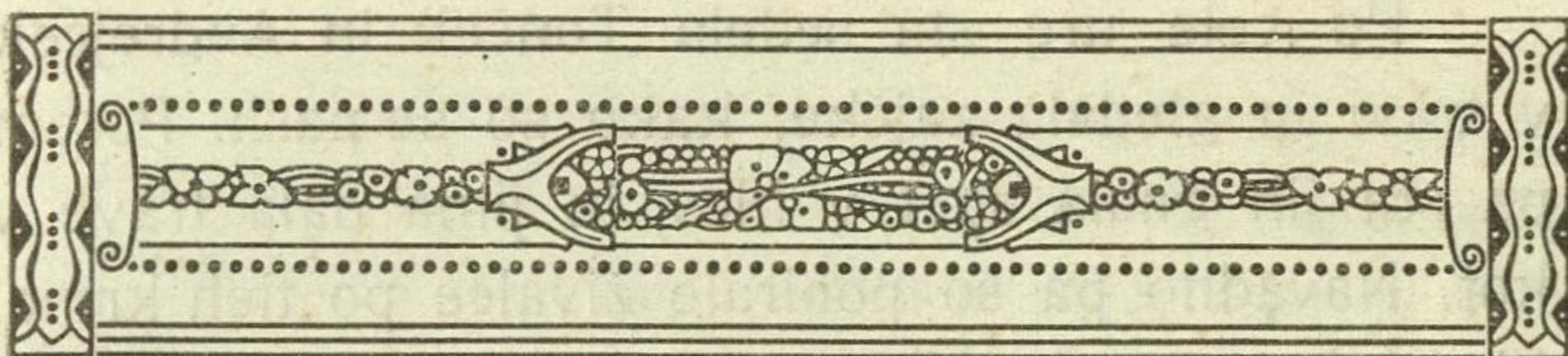
In materino srce se mu je približalo z ljubeznijo: Kadarkoli je utegnila Marjeta, mu je pripravila kako boljšo jed. In nekoč ga je vprašala: »No, Martinek, ali je bilo dobro?« — »Prav dobro, mati! Nihče ne zna tako skuhati kot vi in kaj bi bilo, če bi vas ne imeli?« In zažarel mu je obraz, kot zažari nebo po dolgotrajnem mraku. Mati je hvaležno vzdihnila in odhitela v kuhinjo . . .

Toda Martinku je kmalu smrt doštela ure življenja. Neko jutro je mirno izdihnil — v naročju svoje matere.

Marjeta je vsako leto o Vseh svetih kaj lepo okrasila grob svojega pokojnega sina. Po cele ure je stala tam pri grobu in zamišljeno strmela v prižgane svečice. Marsikomu so se pri tem pogledu orosile oči . . .

In ko so tudi Marjeto položili v kraj miru, je hotel menda slučaj, da so jo pokopali tik njenega sina Martinka . . .

Iz vrb in leskovk.

Oblakov Tonček in Stražarjev Andrejček sta imela zajčke. Pozimi sta jih kupila pri sosedu vsak en par. Od tistega časa jima ni bilo drugega v mislih, kot zajčki in spet zajčki.

Zjutraj sta še pred zajtrkom obiskala vsak svoj par, in zvečer sta po molitvi vselej še pogledala živalci, če že spita.

Podnevi sta pa letala od Oblakovega hleva do Stražarjevega in govorila samo o svojih zajčkih. Včasih sta jih nesla vun, da so se pasli. Onadva sta pa pazila nanje, da niso zašli predaleč in se niso izgubili. Oba para, Tončkov in Andrejčkov, sta bila prav pridna. Če sta jih poklicala: »Zajčki, zajčki!« so priskakali k njima, da sta jih lahko vlovila.

Dečka sta pa znala tudi ravnati z zajčki. Da so bili tako krotki, je vzrok to, ker sta jim dajala vselej kruha ali kaj boljšega, ko so priskakali k njima.

Po cele ure sta sedela Tonček in Andrejček v travi in gledala zajčke, kako so se pasli. Potem pa sta jih gnala spet v hlev in jima dala trave v kot. Navadno pa so pobirale živalce po tleh krmo, ki jo je zmetala živina okrog sebe. A to je bilo nevarno. Večkrat sta gledala Tonček in Andrejček, kako so skakali zajčki pod živino. Včasih je malo manjkalo, da ni pohodil vol neprevidnega zajčka, ki mu je skakal prav pod nogami.

Dečka sta se tedaj vselej tresla strahu, boječa se za živalco.

»Veš kaj, Tonček,« reče nekega dne Strazarjev Oblakovemu, »moja zajčka nista varna. Letata pod živino, ki brca, nerodno stopa, pa se bojim zanja. Narediva zajčkom zunaj hlevce. Pomagala bova drug drugemu, da bo boljše in lepše.«

»Saj res,« odgovori Tonček. »Tudi jaz sem že mislil, kam bi jih preongavil. Živina nima pameti. Jaz imam že vse pripravljeno za hlevček. Veš, zadnjič sem opazil, da so Lovrenčkov ded poleg groblje nasadili polno vrb in lesk. Lepe mladike so že pognale te vrbe. Iz njih bi se dala splesti prav lepa kočica. Ej, taka bi bila, da bi jo lahko kar prenašala. Takole na vsak ogel en kol, potem pa kroginkrog nekaj debelejših palic, in med te bi vpletla vrbove vejice, ki se ne zlomijo. To bi bila lepa kočica za zajčke! Drugih palic dobiva tudi v Lovrenčkovi groblji. Kar začniva!«

Kdo bi bil bolj vesel kot Andrejček. Takoj sta se zmenila, da gresta popoldne rezat vrbe.

Po kosilu sta vzela vsak svoj nož, pa hajd pod vas, kjer je šumel studenček. Ob njem je bila Lovrenčkova groblja, kup kamenja, kjer je rastla leskovina in drugo grmovje. Ob groblji, kjer je šumel studenček, so stale vrbe in leske. Njih sta se lotila. Hitro so jima švigale roke po vejicah, in kmalu sta jih imela polno naročje.

»Zdaj pa še leskovine,« opomni Tonček. Narežeta še nekaj leskovih palic, pa gresta počasi za vasjo domov.

Začneta najprej graditi Tončkovo kočo. Delo jima je šlo dobro od rok. Kmalu sta spletla zajčkoma hišico. Veselja sta skakala okrog kočice in hvalila drug drugega, kako znata delati hišice. Pa sta prinesla zajčke in vse dala v kočico. Imela sta dovolj prostora dva para. Pokrijeta še kočo s plohom, pa je bilo dobro.

»Zdaj še mojo,« sili Andrejček. Imel bi bil tudi rad tak lep stan za svoje zajčke.

Tonček ni mogel od kočice, a nazadnje je vendarle moral. Vsi štirji zajčki so ostali tisti čas v Tončkovi kočici.

Kmalu sta bila spet na delu. Rezala sta pridno Lovrenčkove vrbe. Ko sta jih imela dovolj, se splazita skozi grmovje še po leske.

Bila sta že oba v grmovju, ko pridejo Lovrenčkov ded, s pipico v ustih in s palico v roki, do groblje. Komaj, da niso padli vznak, ko so zagledali svoje vrbe in leske — vse polomljene,

vse uničene . . . Vzdihnili so glasno, da sta jih dečka slišala.

»Jej, jej, kdo mi je pa to storil! Nesrečni človek ti!«

Dečkoma je zastala sapa. Ded so jo mahnili naravnost proti leščevju; opazili so gotovo, da se gibljejo veje nad njim. Fantiča skočita iz groblje, a ded so bili hitrejši.

»Kaj delata, fantalina? Kaj imata v rokah? Na tla, kar imata!«

Dečka preplašena izpustita vsak svoje breme.

»Kdo vaju je učil krasti? Povejta . . .?« in dedek jima zagroze s palico, vendar se takoj spet naslonijo nanjo.

Fantička se spogledata. Oba sta bila bleda kot zid, kar jo udari Andrejček v jok in jo ubere proti vasi; Tonček pa za njim. Ehej, to sta jo šla.

Ušla sta sicer Lovrenčkovem dedu, toda doma ju je čakala nova nesreča. Kočica, ki sta jo gradila za zajčke, je bila odkrita in na eni strani pretrgana, o zajčkih pa ni bilo ne duha ne sluha.

Vnovič sta zastokala, a sedaj še bridkeje kot prvič. »Zajčkov nikjer! Mačke so jih! Uh, uh! Zajčki, zajčki!«

Doma ni bilo nikogar, ne pri Oblakovih, ne pri Stražarjevih. Dečka obletita vse kote, kličeta, iščeta — nikjer nič.

V hlevu nič, dasiravno sta prebrskala vse listje. Pod skednjem, kjer sta vse preobrnila, tudi nič.

Siromaka sta bila na cente žalostna, a iskala sta še vedno; iskrico upanja sta še imela.

Tonček krene v šupo, kjer so imeli spravljeno listje. Pred njim nekaj zašumi, in listje se zgane. Pobrška in zakriči: »Jih že imam, Andrejček, jih že imam!«

In res! Trije so se tiščali skupaj in se tresli kot šiba na vodi. Vzameta jih v naročje, jih izprašujeta in božata.

»Kje je četrti?« vpraša Tonček. »Ravno mogoča ni! Poiščiva ga!« Pa začneta spet iskati. Razmečeta vse listje, kličeta, poslušata, nobenega znamenja. Še enkrat pretakneta vse kote, nič, razen malo dlake v bližini hleva. Na lesu za hišo pa opazi Tonček rdeč madež. Gotovo od krvi? Žalost mu leže na srce; ves je bil poparjen. Toliko nesreč naenkrat! in vse zaradi tiste kočice, ne, radi tistih pokradenih šibic!

Dečka neseta zajčke spet v hlev in gresta iskat še onega, ki se je bil izgubil.

Naposled pa sta bila oba teh misli, da ga je res raztrgala mačka ali pa kaj družega.

* * *

Drugi dan je bila nedelja. Pri Oblakovih in pri Stražarjevih so imeli popoldne »muziko.« Oba dečka sta precej dobro poskakovala. Pri Oblakovih Tonček, pri Stražarjevih pa Andrejček. Takt je dajala pri Oblakovih dolga vrba in se je kaj pri-

legla dečkovim hlačicam. Pri Stražarjevih pa dolga leskovka, ki se ni nič manj privijala hlačam.

Proti večeru sta se fanta na skrivnem spet sešla. A govoriti nista hotela nič o minolem dnevu. Tonček je samo tožil o izgubljenem zajčku in je delal načrte, kako bi prislužil par krajcarjev, da si kupi drugega. Bal se je že, da mu še ta pobegne, ker je izgubil tovariša.

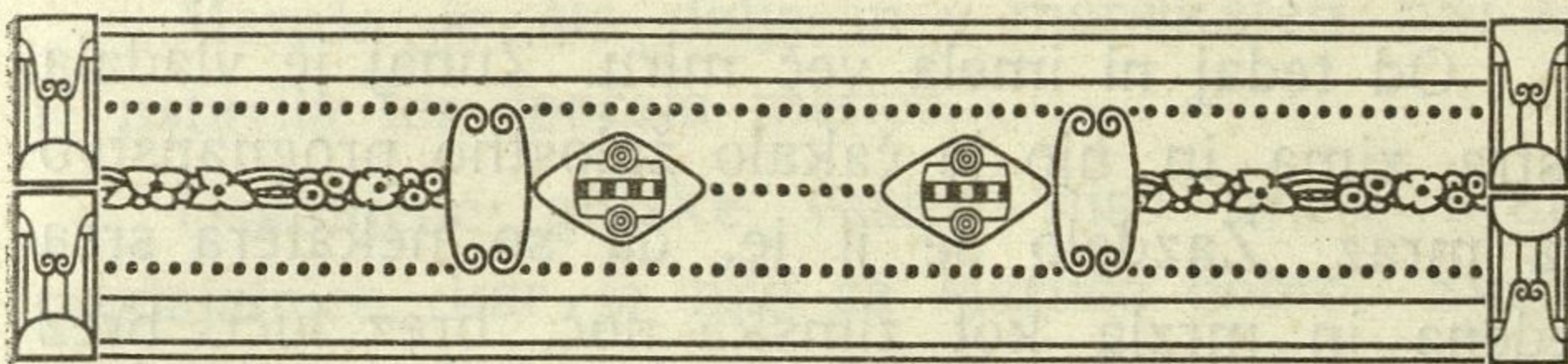
Tonček in Andrejček pa sta še isti večer sklenila, da deneta zajčke spet v hlev, kot jih imajo drugi. Z zajčjimi kočami ni nič.

Preveč skelé tiste prelite vrbe in leskovke...

Kdor izkusi, ta ve. Pamet je boljša kot žamet — in kot koča za zajce.

Marušina smrt.

Stara Maruša je stopala po strmem bregu in se opirala na debelo palico. Potne kaplje so ji stale po čelu, a ni imela časa, da bi si jih bila obrisala. Daleč je še bilo do vasi, kamor je bila namenjena, in bala se je, da bi jo v hribih ne dohitela noč. Pod nogami ji je škripal sneg in drselo ji je, da se je komaj lovila. Solnce je kazalo zemlji svoj svetli, prijazni obraz in vse se je lesketalo v njegovih žarkih ter se veselilo lepega zimskega dne.

Maruša ga ni bila vesela. Kaj pomaga človeku lep, jasen dan, če pa vlada v srcu tema morečih skrbi! In v Marušinem srcu je bilo tako.

Pred par dnevi je prišel v njeno stanovanje stari Kodrin in ji rekel s trdim glasom: »Maruša! Še teden dni počakam! Če v tem času ne poravnaš najemnine za stanovanje, si išči drugo! Ne morem čakati!«

Maruša ni imela časa odgovoriti in ga prositi potrpljenja, zakaj starec je hitro zaloputnil vrata in odšel.

Od tedaj ni imela več miru. Zunaj je vladala ostra zima in njo je čakalo žalostno prognanstvo na mraz. Zazdelo se ji je, da so nekatera srca ledena in mrzla kot zimska noč, brez luči, brez toplote . . .

Drugi dan po tem dogodku je posijal v njeno srce žarek upanja, da se reši iz zadrege. V bližnjem trgu je poznala trgovca, dobrega moža, ki mu je časih nosila jajca, gobe in drugo drobnjavo. Večkrat ji je dal kako desetico več, ker je vedel, da je uboga. Napotila se je torej k njemu in mu razodela svoj sklep. Ni je varala trgovčeva usmiljenost. Odštél ji je kronice, ki jih je želela, in pripomnil, da bosta že poravnala na kak način.

Maruša je bila vesela, da je dobila denar, po drugi strani se je pa zopet bala, kako povrne dolg trgovcu. Naredila je nov načrt. V trgu je bila tvornica za kis. Pri trgovcu si je izposodila sodček in šla v tvornico ponj. Upala je, da pri prodaji kisa nekaj zasluži in si vsaj nekoliko opomore.

Danes se je napotila s kisom po svetu. Težka je pot po strmem bregu, vendar ona pri vsi svoji starosti tega ne čuti. Pot za upanjem je vedno sladka, najsi bo tudi posuta s trnjem . . .

Prišla je do prve hiše. Oglasila se je v veži in vprašala, če rabijo kaj kisa. Gospodinja pa je začudeno pogledala Marušo in rekla: »No, kaj ste začeli prodajati kis?« Imela ga je sicer še v steklenici, vendar je vzela merico od Maruše, menda iz usmiljenja . . .

Maruša je šla dalje in v marsikateri hiši se je ustavila ter spečala merico.

Osamljene gorske vasice niso imele svoje prodajalnice, kar je bilo za Marušo dobro. Skoro vsaka gospodinja ga je nekaj vzela. In tako je raslo v Maruši upanje, da sčasoma proda ves kis ter dobi denar nazaj in še nekaj dobička bo morda ostalo v žepu.

Ko je nastopil mrak, se je napotila Maruša nazaj proti domu. V »brenti« je imela še malo kisa, ki ga ni mogla prodati. Vendar je bila zadovoljna z današnjim dnem. Saj se ji je odprl nov vir pomoči, ki ji bo donašal vbodoče vsaj nekaj zaslužka. Zadovoljno je preštevala denarce in se veselila dobička, ki sicer ni bil obilen.

Že je zavila s steze na glavno cesto proti vasi, ko zagleda pred seboj dva moža v svetli opravi. Bila sta orožnika. Nekaj čudnega se je pojavilo tisti hip v njenem srcu. Sama ni vedela, ali strah ali kaj . . . Prišle so ji na misel razne pravice . . . Do tega hipa se na kaj takega ni niti spomnila.

Orožnika sta prišla do nje. Menda sta že po njenem plašnem vedenju spoznala, kaj se godi v nji.

»Kje ste bili, mati?« vpraša eden prijazno.

Maruša pove, da je prodajala kis.

»Ali imate pravico?«

»Nimam! . . . Nisem vedela . . .« jeclja Maruša. Orožnik pravi ostrejše: »Ampak vedeti bi

morali, da je dandanes treba za vsako stvar imeti pravico. Kako je vaše ime?»

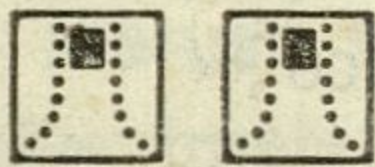
Maruša je povedala, orožnik je zapisal.

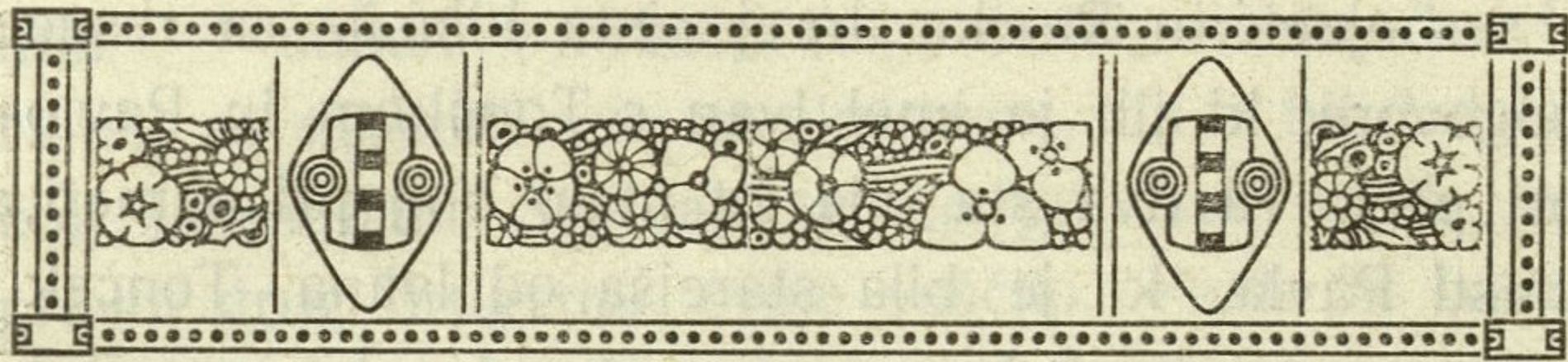
Kakor okamenela je obstala Maruša na cesti, ko sta orožnika že odšla naprej. Vse njeno upanje na skromen zaslužek je bilo v hipu uničeno. A še nekaj drugega ji je prišlo na um: Orožnik je zapisal, a kaznen je neizogibna. Morda celo zapor! Maruša se je stresla kot trepetlika. Na stara leta še zaprta? Taka sramota!

Prišle so ji v spomin vse besede, ki jih je kdaj slišala o ječah. Zbolelo jo je pri srcu in zdelo se ji je, da se pogreza zemlja pod njo . . .

Ob cesti je stalo znamenje, in Maruša je stopila noter. Čutila je, da je njena vest obtežena in hotela je odložiti to breme. Sklenila je roke k molitvi in postalo ji je lažje. Vsa slabost je izginila in strah je odbežal, ko je v iskreni molitvi upirala pogled v Brezmadežno. Niti mraza ni več čutila, ki ji je šel prej do kosti . . . V srcu je začutila mir, sladkost . . . Objel jo je sen . . .

Pol ure naro je prišel mimo človek. Stopil je v kapelico in hotel dvigniti Marušo, ki je ležala na kamenitih tleh. A bila je že mrzla kot kamen. Hitel je v vas naznanit ljudem čudno novico.

Dedkov god.

Tisto jutro so Ogrinčevi otroci vstali nenavadno zgodaj. Prvi je bil Ivan, ki je zbudil kmalu svoje bratce in sestrice, in sicer prav izlahka: vsakega je iz prijaznosti malo vščipnil v lice in mu nekaj pošepetal na uho. Brez obotavljanja so ostavili svoje gorke posteljice in se opravili.

Potem pa ni bilo konca šepetanja in beganja semintja. Ivan, ki je že tretje leto okušal sladkosti in bridkosti šolskega življenja, je spravil svoje bratce in sestrice v kotiček k peči in jim nekaj naročal. Lojzku pa ni bilo kaj mar Ivanovih besed, zato je raje privlekel v sobo konjička, lesenega seveda, ki se je zibal na njem. Razume se, da je spotoma prevrnil par stolov, kar materi ni bilo prav vseč. Tudi Rezike niso zanimale Ivanove besede. Pestovala je pri peči svojo punčko in jo izpraševala vsakovrstne reči ter zopet odgovarjala namesto nje. Dajala ji je tudi kruha za zajtrk, ki ga je pa seveda nazadnje tudi sama pojedla z izgovorom in s tolažbo, da punčka ni lačna.

Lojzek in Rezika torej nista bila še za resne pogovore, ki jih je imel Ivan s Tončkom in Pavlo pri peči. Ta dva sta bila že malo bolj pri pameti, zlasti Pavla, ki je bila starejša od Ivana. Tonček se je sicer ubijal že z i in u, vendar bi spravil s svojo prebrisano glavico kmala Ivana in Pavlo v koš. Kar je deček enkrat slišal, mu je ostalo v glavi kot pribito, kar se pa zlasti o Ivanu ni moglo reči . . .

Tonček, Pavla in Ivan so imeli torej nekaj skrivnega med seboj. Kaj, zveste takoj.

Pred nekoliko dnevi so čuli od matere, da bo kmalu dedkov god. Kdo je bil bolj vesel te vesti kot Ogrinčevi otroci! Gotovo sam dedek ne!

Ivan je hitro nato, ko je slišal, da bo dedkov god, hitel k sosedovemu Pavletu, ki je hodil v mestne šole, s prošnjo, naj mu zloži kratko voščilo. Pavle je to prav rad storil; še ponudil se je, da naredi tudi Pavli in Tončku. Rekel mu je, naj pride spet čez kake pol ure, da v tem času vse lepo napiše.

Otroci so bili jako veseli lepih voščil, ki jih je napisal Pavle, in začeli so se skrbno učiti. Tonček je že naprej računal, kaj vse dobi od dedka. Kot nalašč je bilo v voščilu vse, kar je Tonček najbolj ljubil. Njegovo voščilo je bilo v vezani besedi, zakaj Tonček je ljubil posebno pesmi, kar je Pavle dobro vedel.

Odkar so imeli v rokah voščila, ni bilo konca godrnjanju in prerivanju. Če je Tonček malo preglasno ponavljal svoje voščilo, je dobil hitro opo-

min — sunek v hrbet, češ: molči, ni še časa! Hoteli so narediti vse na skrivnem, da bi bil dedek bolj iznenaden. Skrivali so se po vseh kotih in pravili drug drugemu svoje voščilo. Pavla in Ivan sta se lahko naučila, ker sta znala oba brati. Tončku pa je bilo malo težje. Nosil je sicer tisti listič s seboj, ki mu pa ni kaj prida pomagal, če je spomin oslabel. Večkrat je držal listek celo narobe, tako da so stale črke na glavi. Nekoč ga je celo zamenil z nekim očetovim računom, kar bi imelo lahko slabe posledice, da nista Ivan in Pavla zapazila tega o pravem času.

Danes zjutraj so imeli zadnjo izkušnjo. Poizkusili so najprej v spalni sobi, potem so se pa zbrali pri peči. Šlo jim je že prav gladko — pa saj ima skoraj priti že dedek od sosednih, kamor je šel že na vse zgodaj kramljat s svojim vrstnikom, sosedovim dedkom.

Tonček je ravno hotel še enkrat zdrdrati svoje voščilo, ko se nenadoma odpro vrata, in v sobo stopi dedek. Kot na povelje skočijo vsi trije na sredo sobe pred dedka, in Ivan začne svoje priučeno voščilo. Bilo je kratko in dobro se je odrezal. Pragtako tudi Pavla.

»A tudi ti znaš kaj povedati?« reče hitro dedek, ko vidi, da je Tonček odprl usta, pa nekaj premišljeval. Dečku pa ni šlo tako hitro z jezika kot Ivanu in Pavli. Slednjič je vendarle začel:

»Vi ste moj Tonček,
jaz pa vaš . . .«

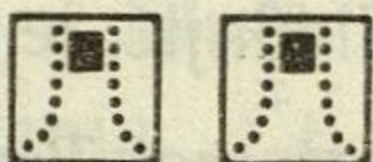
»Oho!« se začudi dedek. Tonček je obstal; zmotil se je . . . Kmalu bi bil povedal veliko neumnost, da je on dedek. Zato začne hitro še enkrat:

»Vi ste moj dedek,
jaz pa Vaš Tonček;
rad imam medek
pa tudi bonbonček.
Najraje pa Vas imam,
odkar Vas poznam!
Zato bi Vam toliko
let še želel —
kolikor v panjih
imate čebel!«

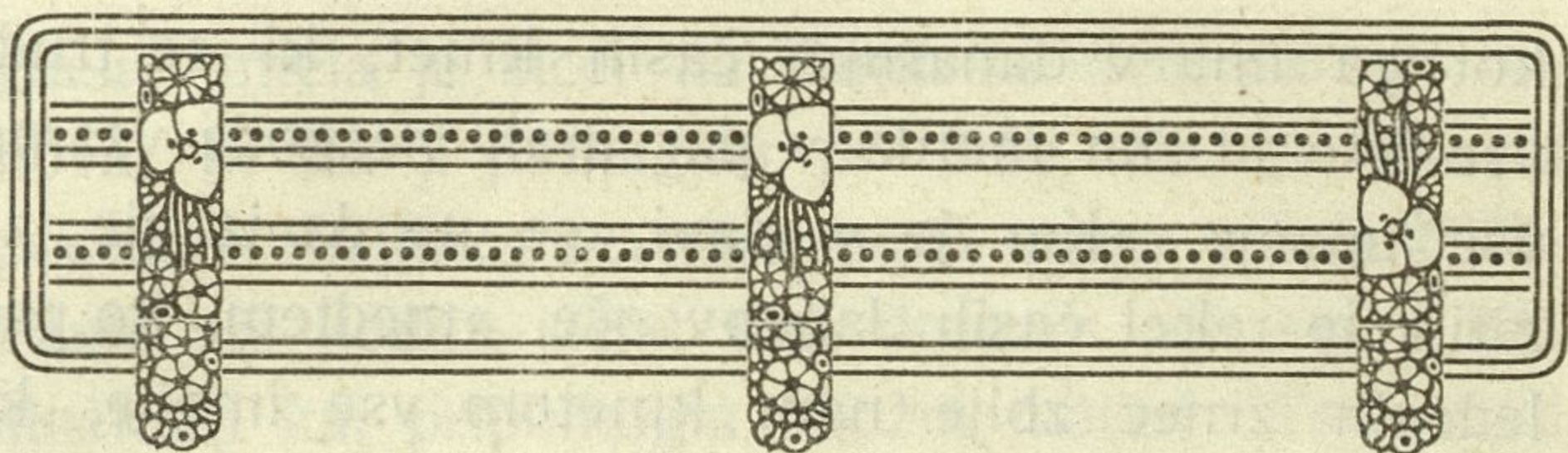
»Dobro, dobro, Tonček, samo malo preveč bi bilo to,« reče dedek. Vsi se zbero okrog Tončka, ki je tako krepko govoril, ko je prišel na pravi tir. Oče in mati sta govornika malo presenetila, ko sta se prikazala pri vratih, zato se je menda tudi zmotil v začetku.

Pa to ni bilo nič hudega. Tonček je zadel v dedkovem srcu pravo struno. Dedek je bil tako vesel, da je ukazal prinesiti na mizo najlepše medeno satovje, ki ga je jeseni dal čebelam. Pa tudi bonbončkov seveda ni manjkalo.

Glavno pa je bilo tisto veselje, ki je zavladelo v dedkovem srcu, videč, kako dobre vnuke ima. In tako veselje se ne da preplačati!

Jankove zgode in nezgode.

Jeseni je bilo. Nastopili so megleni, otožni dnevi, in deževalo je dan na dan. Pastir Janko je gonil vsako jutro in vsak popoldan čredo ovac na planoto za vasjo. Ni bilo prijetno to življenje. Večkrat je bil deček moker do kože in ni se imel kje pogreti. Sedel je pod drevo in premišljeval, kako je bilo časih in kako sedaj. In vselej, kadar se je domislil na pretekle čase, mu je postalo tesno pri srcu, da bi bil najraje zajokal. Mlad je bil še Janko, saj je izpolnil komaj štirinajsto leto, vendar mu je bilo že hudo za izgubljenimi, lepimi dnevi...

Pred par leti je bil deček še v mestu, kjer se mu je prav dobro godilo. Imel je vsega, česar si je pozelel: obleke, hrane in sedel je lepo pod streho na gorkem, kadar je bilo zunaj grdo. Toda vse te sladkosti so minile — vse po njegovi krivdi.

Jankov oče je bil trden posestnik v Lipovju. Dal je svojega sina v mestne šole, da bi se česa naučil in prišel počasi do lažjega in boljšega kruha.

kot ga ima v današnjih časih kmet, ki se trudi vse leto in mu morda v par urah nezgoda vzame vse upanje. »Kar je v glavi, se ne da izniti,« je rekel časih Jankov oče, »medtem, ko par ledenih zrnec zbijе nam kmetom vse imetje, ki ga imamo.« In prav je mislil mož.

»Fant, pamet imej in uči se,« je rekel oče, ko je prvič odhajal od sina. Janku je bilo težko in zajokal je, ko je ostal sam v mestu. Do takrat ni mislil, da je tako težko iti od staršev . . .

Šel je na stanovanje, ki mu ga je izbral oče. Stara, napol slepa je bila njegova gospodinja in govorila je z njim jako prijazno, skoro kot mati. Poleg njega je imela na stanovanju še dva druga dečka, ki sta bila Jankove starosti. Kmalu so se vsi trije do dobra spoznali. Eden izmed onih dveh dečkov je šel z Jankom v prvo gimnazijo. Fantič je bil siromak, kar se je videlo že na njegovi obleki, ki je jasno kazala, da ni bila njemu pomerjena. Plašen je bil kot golobček, vendar prijazen, tako da sta bila z Jankom kmalu dobra prijatelja, zlasti ker je vedel Jankov prijatelj marsikaj, kar je bilo Janku neznano. Deček, ime mu je bilo Tonček, je bil že tretje leto v mestu, ker doma ni imel prilike, da bi se pripravil za prvo gimnazijo kakor Janko. Takoj prvo leto, ko je prišel v mesto, mu je umrl oče. S tem je izgubil deček premnogo. Mati bi ga bila najraje vzela domov, da ji niso ubranili drugi ljudje, zlasti učitelji, pri katerih je bil Tonček na najboljšem

glasu. Imela je sicer na domu še dva starejša sinova, ki sta ji pomagala pri delu. Ker je bilo pa posestvo majhno, se niso mogli samo s tem živiti. Fanta sta hodila delat tudi drugam, da sta z zaslužkom kaj pripomogla ubožni materi. Toda tudi to ni bilo dovolj. Za dom bi že še bilo, a v mestu je bil še Tonček, ki ga niso mogli zapustiti. Vsi trije, mati in sinova, pa niso mogli prihraniti toliko od svojega zaslužka, da bi bilo za Tončka dovolj. Treba je plačevati hrano, stanovanje, ki je bilo v mestu precej drago, poleg tega pa še vedno kako obleko. Ni bilo prijetno to za mater in onemogla bi bila, da ji niso priskočili na pomoč dobri ljudje. Deček je po posredovanju svojih učiteljev dobival zastonj hrano pri neki bogati rodovini. Tuji kruh jesti je pa grenko. To je kmalu občutil Tonček. Rodovina, ki mu je dajala hrano, je bila dobra z njim, vendar je bil deček vedno v strahu, da se komu kaj ne zameri in s tem ne izgubi podpore. Jedel je vedno v kuhinji. Kuharica ni bila videti nič kaj usmiljena ženska. Tončka ni mogla videti. Kadar ni bilo gospe zraven, je govorila z njim jako ostro, tako, da se je deček bal. Dajala mu je veliko manj hrane, kot je odkazala gospa. Tako je živetaril Tonček, in vse na njem je kazalo, da se mu ne godi dobro.

Drugače je bilo Janku. Prve dni mu je bilo dolgčas po domu, a kmalu se je privadil mesta. Imel je dobro hrano na stanovanju, gorko, mehko posteljico, videl je marsikaj, česar ni bilo v Li-

povju, in deček je bil popolnoma zadovoljen, saj je imel vse, kar mu je poželego srce.

Gospodinja ga je imela rada. Janko je kmalu opazil, da ji je on ljubši kot Tonček in Andrejček, ki sta bila tudi z njim na stanovanju. Dolgo časa ni mogel vedeti, kaj je temu vzrok.

Nekega dne je Tonček pustil v omari nekaj v neredu. Hitro ga je gospodinja ozmerjala in mu oporekala, da za tiste borne kronice ne bo pospravljala za njim. Bila je huda, kot bi se bilo zgodilo bogve kaj. Drugič je pustil Janko ravno tako razmetano perilo. Gospodinja pa je vse molče pospravila in ni rekla ničesar.

Tedaj je Janko spoznal, da ima on več pravice kot njegova tovariša, saj plača njegov oče več stanovanja zanj kot onadva oba skupaj. In v dečku je zrastel ponos, da tudi v mestu gledajo na to, kdo ima več.

Začeli so hoditi v šolo; Janko in Tonček sta hodila skupaj v prvo gimnazijo, Andrejček pa v drugo. Kadar so prišli domov, je gospodinja vsakega vprašala, če je bil kaj vprašan in če je znal. Janko je vselej moško pritrnil, isto tudi Tonček, a vedno bolj pohlevno.

Črez nekaj mesecev pa je dobil Jankov oče iz šole obvestilo, da se sinku nič kaj dobro ne godi v šoli . . .

Prišel je takoj v mesto, najprej na stanovanje, potem pa v šolo. Gospodinja je dečka hvalila, da se pridno uči in tako dalje. Toda v šoli je oče

zvedel drugo. Profesorji so ga tožili, da je lenuh in da ne bo nič z njim. Oče je šel še enkrat na stanovanje in vprašal Jankovega sošolca Tončka, kako kaj zna njegov sin v šoli. Tudi Tonček je soglašal s profesorji v sodbi. Rekel je očetu: »Kadar je vprašan, dosti govori, če mu pa kdo po šoli reče, da je napačno odgovarjal, je hud nanj. Jaz mu večkrat kaj povem, pa me neče poslušati in pravi, da zna sam dobro.«

»Lažeš!« zakriči jezno Janko, ki ga je gospodinja nalahno sunila v hrbet, češ, naj se postavi.

* * *

Od tedaj ni bilo več miru med dijaki. Janko je postal od onega dne, ko je izdal Tonček njegovo lenobo, še oblastnejši. Večkrat je Tončka udaril, ker je bil ta precej slabotnejši od Janka. Če se je Tonček hotel braniti, je bila takoj gospodinja zraven, ki je Janka branila.

»Ta ima več pravice tukaj kot vidva oba, saj tudi plača več,« je rekla pogosto in ju gledala prav grdo.

Ker le ni bilo miru, je prestavila gospodinja Janka v sosednjo sobo, kjer je ona spala, da se je tam učil. V oni sobi je imela gospodinja kletko, kjer so skakali in prepevali veseli ptički. Z njimi se je veselil tudi Janko in veselja prepeval, ker se mu je godilo tako dobro, da je vse premagal in dobil kar svojo sobico.

Deček je vedno gledal ptičke in žvižgal z njimi, česar so bili ptički posebno veseli. Odpevali so mu tako prijazno, kot bi se hoteli z njim pogovarjati. Tako so minevale Janku ure kot minute in komaj se je časih domislil, da bo treba iti v šolo.

Kaj je bilo v šoli, kadar je bil vprašan, se razume samoobsebi.

Nekega opoldne se je Janko zopet zabaval s ptički, namesto da bi se bil učil. Ravno žvižgal jim je, stoječ na stolu, ko se nenadoma odpro vrata. Komaj je skočil s stola, že je stal pri njem — oče. Deček je zardel in še pozdraviti je pozabil očeta.

»Kaj pa delaš na stolu?« ga vpraša oče.

»Pogledal sem v kletko.«

»Tako? V kletko gledaš namesto v knjigo?«

Očeta je to tako zbolelo in obenem razjezilo, da ga je pošteno prijel za lase in ga oštel, da bo še siromak na svetu, ker noče sebi dobro. Žalosten je odhajal domov, videč, kakega sina ima.

Črez pol leta se je dopolnilo Jankovo življenje v mestu. Dobil je tako izpričevalo, da ga ni bilo treba dvakrat pogledati. Vsakdo si je lahko prvič zapomnil vse rede. Bili so namreč vsi ene vrste — same petice. V šoli je oče povrh še zvedel, da z Jankom ni nikakega upanja tudi prihodnje leto.

Oče ga je vzel domov. Nekaj časa je bilo dečka doma malo sram, a kmalu se je spet privadil. Ni se pa upal privaditi življenju, ki se mu

je v pol leta tako odtujil. Moral je na domu delati kot drugi, zraven pa še ni imel postrežbe, kakršne je bil navajen v mestu. A čim dalje časa je bil doma, tembolj se mu je tožilo po nekdanjem življenju, zlasti ker je vedno slišal kako pikro besedo iz očetovih ust. Navaditi se je moral vsakega dela in ni se mu godilo ravno dobro. Posebno hudo mu je bilo, kadar je moral pasti živino. S planote za vasjo se je namreč kaj lepo videlo v mesto, po katerem bi se lahko izprehajal Janko, ako bi bil imel kaj razuma. Tako je pa postal pastir.

* * *

Tekla so leta, Janko je bil še vedno na domu in ker mu je umrl starejši brat, je moral še bolj delati in trpeti.

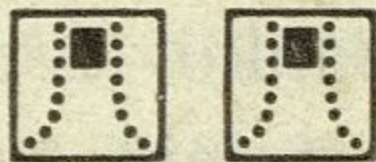
Nekega jesenskega dne je vlačil z voli debela debla iz jarka. Proti večeru je začel rostiti dež, in preden so bila vsa debla pri cesti, je bil Janko premočen do kože. Drugi so bili vseeno veseli, čeravno jih je namočil dež. Janku pa je še vedno rojilo po glavi: »Raje bi se bil mlad učil, razuma sem imel dovolj, pa bi danes lepo sedel v sobi in delal kako lažje delo.«

Tako si je mislil, ko je šel proti domu. Mimogrede stopi v gostilnico, ki je stala poleg šole, da bi izpil kozarec vina in se malo okrepčal. Ko pogleda v stransko sobo, vidi tam mladega gospodiča, s katerim se je pogovarjal gostilničar. Janku

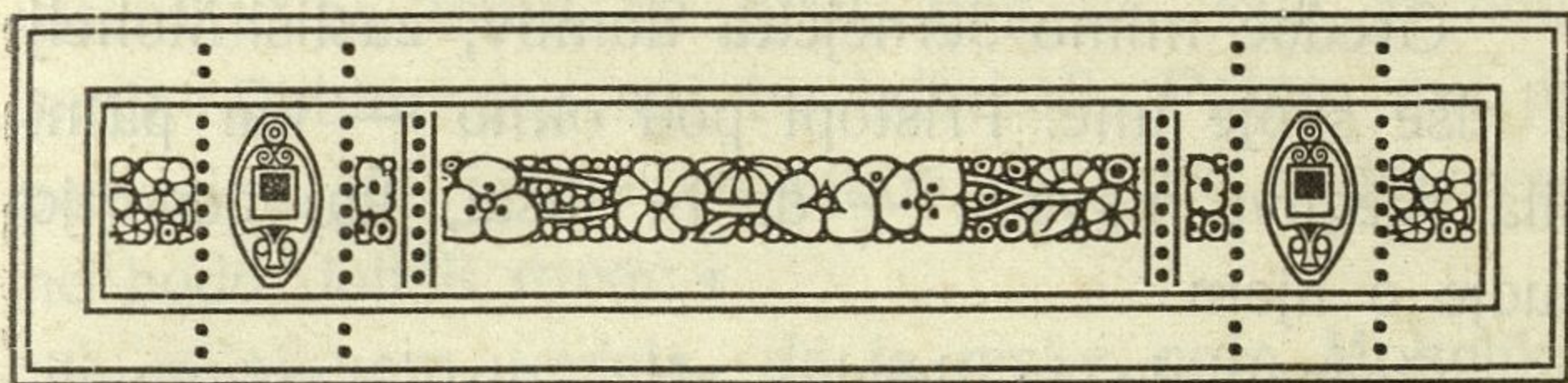
se je zdel obraz znan, vendar se ni mogel domisliti, kje ga je že videl. Mladenič je bil slabotne postave, vendar mu je sijala z obraza sreča in zadovoljnost. Lica niso pričala, da bi se gospodiču godilo posebno dobro. V tistem hipu je Janko spoznal v tem človeku nekdanjega svojega sošolca in sostanovalca — Tončka.

Kakor bi ga nekaj speklo v srcu, tako so mu je zazdelo v tistem hipu . . .

Prišel je gostilničar, ki je povedal Janku, da je prišel v vas nov učitelj, po imenu Anton Čerin . . .

Kako je Mohelj rešil svojo čast.

» Jaz tat! Tat?! Tega pa ne! Še nikdar mi ni živ človek rekel kaj takega. Sedem križev že nosim, pa še enega povrhu, pa se mi še ni pripetilo kaj takega. Ha, ha, še takrat nismo kradli, ko bi bili lahko, za časa rokovnjačev. Pa ne danes, ko te že zašijejo, preden še dobro iztegneš roko. Jaz mu bom pokazal, kdor si je to izmislil, ta bo pomnil, kdo je stari Mohelj — pošten človek, pa ne tat!«

Tako se je jezil nekega jesenskega jutra stari Mohelj, sedeč pred svojo hišo na razsekani kladi. Nažgal si je na tešče vivček, da bi mu vsaj ta malo tešil jezo, ki so mu jo prizadeli ti hudobni jeziki, nazivajoč ga tatu.

Bilo je pa takole: Sinoči je prišel Mohelj precej pozno domov. Bil je na vasi pri Peskarju, kjer je kosil mah za steljo. Zvečer je malo porosilo, zato so posedli okrog peči in se razgovarjali o tem in onem.

Gredoč mimo Jernejčka domov, zasliši Mohelj iz hiše svoje ime. Pristopi pod okno — kar pa ni bila njegova navada — da bi slišal, kaj govorijo ljudje o njem.

Gospodinja je dejala: »No, otroci so pravili, da so videli Mohelja. Ne vem, če je res, tako so rekli.« — »E, da bi Mohelj jemal? Ne vem, to že ne bo,« ugovarja Jernejček. »Da bi bil on tat, se ne more reči kar tja v en dan.«

To je bilo Mohlju dovolj. Dalje ni poslušal; bilo mu je že to preveč. Prišel je domov ves razburjen. Premišljal je med potom, kaj bi bil vzel, a spomniti se ni mogel ničesar. Doma ga je žena še čakala, ga ogovarjala, a on ji je odgovarjal kratko in šel počivat na hlev v slamo.

Ko je drugo jutro sedel tako na kladi pred hišo, pride žena iz gozda, kjer je nabrala nekaj suhih drv, pa začne:

»Ti, veš, kaj sem slišala! Bog nas varuj, da si ti kradel Jernejčkovo turščico, tisto, ki si jo že parkrat prinesel domov za kravo, in si rekel, da jo nabiraš tam ob gozdu, kjer leži razmetana po grmovju.«

»Kaj? Da sem jaz kradel Jernejčkovo turščico? Kdo ti je rekel?« se razburi Mohelj.

»Vsa vas govori; dve ženski sem slišala, ko sta se menili. Mislím, da sta bili Goretovi dekli«, reče žena.

»Na, zdaj pa spet kradem!« vzdihne Mohelj, »Če sem pobiral turščico, saj sem jo po grmovju,

nisem je pa lomil na njivi. Bog ve, kdo jo hodi lomiti. Dobim ga, naj bo kdorkoli. Potem mu pa posvetim, da je ne bo nikoli več. Po nedolžnem ne bodo dolžili mene.«

»Saj sem vedela, da je nisi,« reče Moheljka potolažena. »Če si jo po grmovju pobiral za tatom, ni nič nepoštenega. Ljudje pa takoj preobrnejo raje na slabo stran. Šolarji so te menda videli, ko si jo nesel domov, potem so pa pravili okrog.«

Odpravita se v hišo. On je malo pozajtrkoval, potem pa odšel h kovaču na vas. Ta kovač je bil tudi lovec. Tinček so mu rekli. Rad je postregel, komur je mogel. Mohelj ga potegne v vežo in mu pove, zakaj je prišel k njemu: Da so ga ljudje obdolžili za tatu, pa da ni, in če bi šel zvečer še on čakati z njim pravega tatiča, ki hodi nad turščico. Kovač je bil zadovoljen.

* * *

Komaj je odzvonilo zvečer Ave-Marijo, sta jo že mahala kovač in Mohelj proti gozdu, ob katerem je rastla Jernejčkova koruza. Kovač je imel na rami puško, Mohelj pa motiko. Mohelj je namreč hodil podnevi okrog gozda in je prišel na sled tatovom. Pod skalovjem sredi gozda je bila trava vsa pohojena in semtertja je ležal še kak storž turščice. To je vzpodbudilo moža, da si je ogledal vse natančno naokrog. In slednjič je prišel na sled mrcini tatinski. Pod skalo je bila votlina in Mohelj

je takoj vedel, da imajo jazbeci v njej svoje skrivališče. To mu je bilo dovolj. Moral je še enkrat h kovaču, da mu je sporočil veselo novico.

Pa jo ubereta nad snedence tatinske.

Tiho stopata ob gozdu, da bi ju zverjad ne slišala. Zmenita se, kako bosta lovila. Najprej pogledata, če je na njivi kaj živega. Ker je bilo vse tiho in nikakega sledu o jazbecih, gresta čakati pred skrivališče.

Kovač postavi Mohlja z motiko na en kraj skale, sam se pa skrije na nasprotni strani.

Noč je bila tiha in precej temna. Le malo se je videlo po gozdu. Lovcema je skoro pošlo upanje, da kaj zasledita. Tako sedi, prav tiho, vsak na svojem mestu. Še ganeta se ne, da bi ju žival ne čutila. To je bilo težko in trudapolno delo. »Če sta dva skupaj ponoči, posebno v temnem gozdu, bi si morala vendar drug drugemu delati družčino, ne pa sedeti vsak na svojem kraju, kot trotje na solncu.« — Tako si je mislil stari Mohelj, pa si je nažgal pipico in si preganjal z njo dolgčas.

To pa seveda nasprotuje lovskim pravilom. Kovač se je kar zvijal na nasprotnem koncu, tako ga je to ujezilo. Mislil je že, da se Mohelj norčuje in ima lov le za šalo. Migal mu je z roko, naj vrže pipo stran, a Mohelj ni razumel, kaj hoče — ali pa ni hotel. Izpuščal je cele oblake dima, ne meneč se za kovačeve migljaje. Kovača je to še bolj jezilo. Čemu je pač vzel puško s sabo? Toda upal je, da mu pride žival nasproti po stezi, na

kateri je čepel. To bi že še bilo, a če jo ubere po gozdu, gotovo odnese pete. Rad bi bil povedal vse to Mohlju, toda kaj, ko ni smel izpregovoriti besedice.

V hipu, ko je kovač tako premišljal, se zasliši od luknje sem pritajeno praskanje. »Aha, tole bo«, si mislita oba oprezovalca in se pripravljata na napad.

Nekaj temnega se priplazi iz luknje in gre počasi proti — Mohlju. Gotovo bi bil dal Mohelj v tistem hipu pol svoje kočice, da bi jo bila mrcina ubrala nazaj . . . Nekaj čudnega ga je izpreletelo v istem hipu. Hitro pograbi svojo motiko in oplazi ž njo žival. Čuden vik se zažene po gozdu in žival jo ubere po grmovju proti kovaču. Ta sproži puško, a ne zadene nič. Jazbec jo je ubiral naprej.

Oba lovca sta presenečena gledala za begunom, in Mohelj izpregovori prvi:

»O ti mrcina grda! Enkrat si jo morebiti odnesel«, a zdaj te bom hodil čakati vsak večer! Veš, Tinče, ravno po glavi sem ga, pa misliš, da se ga prime železo! To pravim, da ne!« Tinče pa je molčal in mislil na svoj slepi strel . . . Skoro sram ga je bilo, da ga ljudje nazivajo lovca, pa strelja v temo.

Možakarja sta šla domov in sklenila, da nikomur ne povesta o tem lovu.

* * *

Zjutraj je prišel Mohelj ravno v vas, ko je pridirjal Lovretov hlapec z vozom po cesti. Za njim se je podila cela vrsta otrok, ki so kričali na hlapca, naj ustavi. Mohelj gleda in gleda — ne more skoraj verjeti svojim očem — da leži na vozu okrvavljena žival . . .

»Andrej, Andrej, počakaj no, počakaj« zakriči Mohelj. Hlapec ustavi voz. »Poglej ga no, poglej, tega sem pa jaz, Andrej! Kje si ga pa dobil?«

»Tam ob gozdu je ležal pri Jernejčkovi turščici!« pravi hlapec.

»Aha, pozdravit jo je šel na zadnjo uro! Saj pravim, prav tam je delal pokoro, kjer je grešil! Ljudje so pa pravili, da hodim jaz ruvat turščico za kravo. Andrej, pa jazbeca moraš dati Tinčku, on ima lov tukaj.«

»Seveda ga bom dal, zdaj naj ga ljudje malo ogledajo, mu bodo že povedali, pa bo prišel ponj.«

Ljudje, posebno otroci so kar vreli gledat ne- navadno žival; Mohelj pa jo je ubral, kar so ga nesle noge, po Tinčka. V eni sapi mu je povedal, da sta ga do mrtvega, in da ga imajo že v vasi. »Torej sem ga zadel?« vpraša Tinček.

»Ne, ti ne, jaz sem mu dal po ušesih, da je imel dovolj.«

Seveda Tinčku to ni bilo posebno po volji, da ga ni zadel on, stari izkušeni lovec, pa je vendar šel v vas.

Komaj sta se prerila do voza, toliko ljudi se je nateplo okrog njega.

Mohelj je zagledal med radovedneži tudi Jernejčko in ji rekel: »Vidiš ga, Neža, tale je hodil krast vašo koruzo, pa sem bil jaz obsojen za tatu.«

»Saj nisem rekla, da ste vi kradli! Otroci so mi pravili, da so vas videli, ko ste nosili z naše njive domov,« reče Jernejčka. »Mislim, da mi je Skaletov rekel.«

»Aha, Skaletov,« si misli Mohelj, »mu bom že ušesa navil.« A takoj se spomni na nekaj drugega. Pogleda okrog — kar zagleda Skaletovega Tončka za seboj. »Ti Tonček, kdaj si me pa ti videl, da sem jemal koruzo na Jernejčkovi njivi?« Deček malo pomisli, pa reče: »Mislim, da je bilo v ponedeljek.«

»Kdaj, v ponedeljek?«

»Dopoldne.«

»Aha, dopoldne,« se zasmеjejo Mohljev oče. »Kaj ne, hodiš ti dopoldne v šolo?«

Dečka oblije rdečica. »Zdaj te pa imam, fante! Res si me videl, to že vem, da ne lažeš in tudi ni treba, da bi, saj sem koruzo pobiral po grmovju; ampak zdaj bo drug račun. Tonče, ti nisi bil v ponedeljek v šoli, ampak potepal si se po gozdu.« Zadnjih besed že deček ni več slišal, ker jo je kar pocedil izmed strmečih ljudi, kajti Mohljev oče so govorili tako glasno, da so jih slišali vsi zbrani.

Kmalu pa je prišel s polja Tončkov oče, kateremu je Mohelj nekaj povedal o Tončku . . .

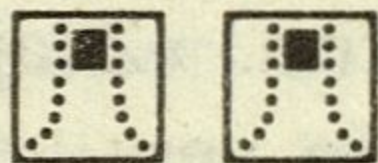
Doma je Tonček vse priznal in tudi obžaloval, da je ostal v gozdu in pravil okrog reči, o katerih

resničnosti ni bil prepričan. Oče so mu pa pokazali, kako sladak je kruhek, če je človek lačen. Do večera ni namreč dobil drugega kot kruh, a tega pač toliko, da ravno ni sestradal. Pa je bilo to za Tončka velika kazen, kajti oče so naročili materi, naj skuhajo opoldne žgancev, ki jih je Tonček tako rad jedel . . .

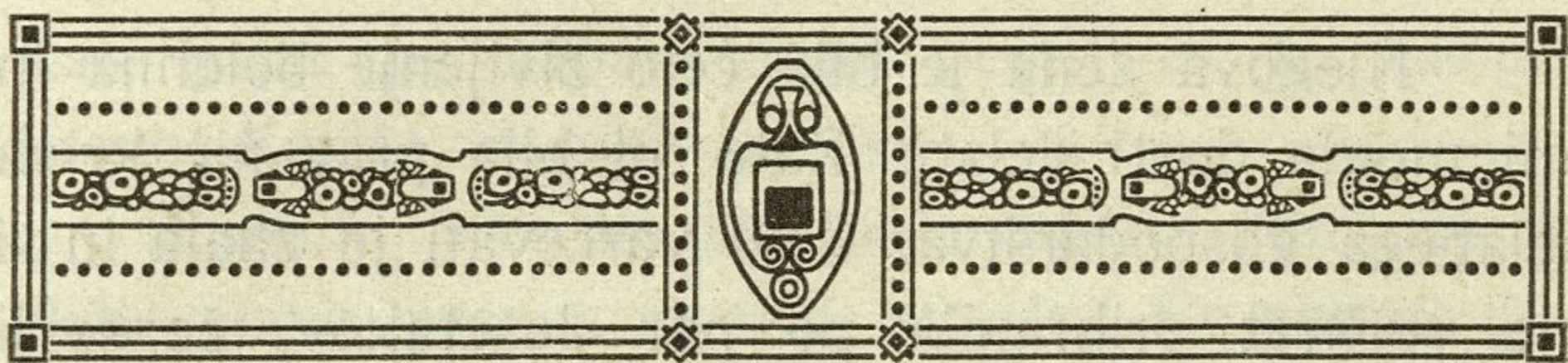
* * *

Tako so Mohljev oče uničili požrešnega jazbeca, ki je hodil nad Jernejčkovo turščico, in pripravili mlademu postopaču občutljivo kazen.

Jazbec ne hodi več v turščico, pa tudi Tonček ne ostaja več v gozdu in ne razdira nepotrebnih besed, posebno takih ne, da bi ž njimi kradel čast poštenim ljudem.

Strženov Janez.

Cela vas se je smejala, ko je izvedela novico, da bo šel Strženov Janez v mestne šole študirat.

Stržen je bil namreč najslabši gospodar v celi vasi. Po svojem očetu je dobil trdno posestvo, on je pa tako gospodaril, da je šlo kmalu vse rakom žvižgat. Mož je bil tako vdan pijači, da so ljudje že skoro pozabili, kako se obnaša takrat, ko je trezen. Kmetija mu pa seveda ni toliko donášala, da bi bil pri takem življenju lahko izhajal; zato je Stržen prodajal kos za kosom sveta in prišel slednjič še v dolgove. Najslabši kočar v vasi je bil sedaj na boljšem kot Stržen, ki je bil prejšnje čase skoro najboljši kmet. — Če je bila kje kaka zanemarjena njiva, niti vprašati ni bilo treba, čegava je. Vedelo se je gotovo, da mora biti Strženova. Njegovi gozdovi so bili tako čisto izsekani, da ni bilo treba iskati meje. Kjer ni bilo več drevja, tam se je začel Strženov gozd.

Njegova žena je bila celo življenje bolehnna in ni mogla dosti delati. Zato ni bila prav nič kriva slabega gospodarstva. Celó varčevati je znala in si je večkrat prihranila po par desetakov, če so ji kokoši dobro nesle, ali če je bila edina krava molzna in je dobila iz mleka kaj sirovega masla.

Toda Stržen je po navadi tudi ta denar zavohal in take čase si je dovolil večdneven dopust. Kadar ni bilo več vinarja v žepu, se je priplazil zopet domov.

Nič ni pomagal ženin jok, ne njene prošnje. Dostikrat ga je šla celo v gostilno prosit, naj gre domov, a mož se je vpričo ljudi norčeval s svojo ženo, ali se ji je pa pri drugih vratih umaknil, če je že prej opazil, da gre ponj.

Na njem se je prav videl pregovor, da se pijanec izpreobrne, ko se v jamo zvrne.

Zato se je ljudem zelo čudno zdelo, da bi dal Stržen svojega sina v mestne šole. Vedeli so, da on ne zmore stroškov za šolanje, pa če bi denar tudi imel, bi ga gotovo raje zapil, kot dal za sina.

Stvar pa je imela vendar resno podlago. Neko nedeljo se je namreč Stržen oglasil v tej zadevi v župnišču. Med njim in gospodom župnikom pa se je vršil takle razgovor:

Stržen: »Gospod župnik, jaz mislim svojega Janeza poslati v mestne šole. Karkoli se izučí, bo dobro. Tu doma ni tako nič! Jaz se vedno ubijam in mučim, pa nimam skoro nikdar ficka v žepu.

Kak писаč pa zapiše deset besed in že zasluži krono. Kaj bi vi rekli na to?»

Župnik: »To bo šlo malo težko. Fant res ni slabe glave, ampak stroški, stroški! Če nimate denarja, kako boste plačevali stanovanje, hrano, obleko, knjige in druge potrebščine, ki jih bo treba fantu? V mestu je vse drago, ne dajo ničesar zastonj. Stradati pa ne sme mlad fant; to mu lahko škoduje na zdravju celo življenje.«

Stržen: »Jaz pa mislim, da bi se že na kak način prerilo. Saj drugi tudi študirajo, pa so od doma ravno tako ubogi kot naš. Poskusil bom z božjo pomočjo. Sicer se pa v mestu dobijo dobri ljudje, ki siromakom radi pomagajo.«

Župnik: »Samo z božjo pomočjo se pa težko študira, če človek ne zastavi še vseh svojih moči. In tudi dobrih ljudi ni mogoče kar na cesti poiskati. Vsak skrbi najprej zase in za svoje, če jih ima.«

Stržen: »Gospod župnik, prosim, pa vi bi mi kaj pomagali? Vsaj za stanovanje, tistih par kron. Za drugo bom že na kak način preskrbel.«

Župnik: »Prav rad, Stržen, če bi vedel, da denar ni vržen proč. Premislite pa, kaj bi bilo potem, če bi vi umrli, ali zašli v kako drugo nesrečo, da bi fant ne mogel več študirati? Tudi dobrotniki fanta naenkrat lahko odpravijo. Kdo bo potem skrbel za vse? In če ne konča vseh šol, so vsi stroški zaman in poleg tega bi bil še fant uničen. Ne bil bi ne kmet, ne gospod. Za kako

boljšo službo taki ljudje niso sposobni, navadnih opravil se pa nočejo lotiti. In tako so nesrečni celo življenje. Tega se jaz bojim in zaradi tega vam svetujem, da se premislite. Svoje pomoči vam pač ne odtegnem, vendar bom pa vedno v skrbeh, da vi ne boste mogli zmagovati drugih stroškov in bo fant moral sredi študij obesiti šolo na kol, po vaši krivdi.«

Stržen: »Gospod župnik, jaz imam pa tak pogum, da ne odneham, kar sem sklenil! Seveda, varčevati bom moral malo bolj kot sem do sedaj. Trdno sem sklenil, da bom tudi kak kozarec manj popil; potem bo pa že šlo.«

Župnik: »Če pa ta svoj sklep držite, vam tudi jaz pomagam z večjim veseljem. Dajte roko, da velja!«

Stržen je sicer dal roko, toda v svojem srcu ni imel trdnega sklepa. Celó mislil si je: »Zdaj sem se pa malo zagovoril.«

Zahvalil se je župniku za obljubljeno pomoč in odšel — toda ne domov, ampak v gostilno. Tam je seveda takoj prelomil obljubo in ko je imel že precejšnjo mero pijače, je pripovedoval navzočim, kaj je sklenil.

Ljudje, ki so Strženove razmere dobro poznali, so vedeli, da s tem ne bo nič in da mož ne bo skrbel za svojega sina, tudi če bi kaj imel. A ker ni imel družega kot kup dolgov, ni bilo pričakovati, da bi Stržen zmogel stroške dolgoletnega šolanja.

Nekaj dni nato pa je šel Stržen že v mesto, kjer je poiskal stanovanje za bodočega študenta. S staro gospodinjo sta se pobotala za tri goldinarje. Za hrano je šel prosit v neki samostan, kjer so mu tudi obljubili pomoč, a samo pod pogojem, če bo deček v šoli priden in lepega vedenja.

S tem je bil Stržen prav zadovoljen. Tisti dan je prišel tako vesel domov, da je od kolodvora do doma polglasno prepeval. Razume se, da je na svoje veselje že v mestu popil nekaj meric.

Jeseni pa je šel Strženov Janez študirat. Deževnega dne je najel oče voz in konja, vzel seboj Janeza in njegov kovček, in šli so dobre volje proti mestu.

Življenje revnega študenta, kakršen je bil tudi naš Janez, je bilo opisano že tolikokrat, da se mi ne zdi potrebno, tega ponavljati. Kolikokrat se je Janez spominjal na prostost, ki jo je užival doma, v mestu pa je moral kar naprej tičati v knjigah. Pa to še ni bilo najhujše; saj je imel veselje do učenja. Večje težave mu je delal skoro vedno prazni želodec. Dvakrat na dan je dobival hrano v samostanu, zjutraj pa mu je dajala gospodinja kosček kruha, ki ga je oče obljubil plačevati še posebej poleg stanovanja. Vse to pa je bilo precej premalo za njegov želodec, kajti od jutra do kosila je precej dolgo. Še daljši so se mu pa zdeli popoldnevi, ker do večerje ni dobival nikdar grižljaja hrane. Če je imel par vinarjev, si je kupil kruha, a ponavadi je bil brez denarja. Premišljeval je

dostikrat, koliko boljše žive otroci na kmetih, ker imajo kruha kolikor hočejo, a on mora bivati pri tujih ljudeh, ki ga niti ne vprašajo, ali potrebuje česa ali ne.

In pisal je domov materi, da se mu slabo godi, ker ima premalo hrane. Mati je povedala očetu in ga prosila, naj mu še ob popoldnevih preskrbi kosček kruha. Ta je pa odpisal Janezu, naj le malo potrpi, češ, da mora mlad človek marsikaj prestati, če hoče kaj biti.

Z žalostnim srcem je bral Janez to očetovo pismo. In od takrat ni več prosil. Doma ga je mati izpraševala, če je večkrat lačen, a on je trdil, da ne več, ker si prihrani kruh od kosila.

Boljše pa se je godilo Janezu v šoli. V začetku sicer ni znal toliko kot drugi učenci, a kmalu jih je dohitel in skoro vse prekosil. Stari učitelj je dajal dečku vedno pogum, kar je bilo Janezu zelo všeč. Ponosen je bil, da je odgovarjal boljše kot večina mestnih dečkov, ki so uživali doma vse udobnosti in bi se vsled tega lahko še boljše učili. Janezu je bilo žal, da niso tudi njegovi starši bogati meščani. Kako bi bilo potem njemu lepo! Nikdar bi ne stradal, v šolo bi jemal seboj tako bel kruhek, kot ga nosijo njegovi sošolci, da ga jedo v odmoru, in učil bi se lažje. Potem bi pač prekosil vse, in učitelj bi ga imel še raje.

Tako si je časih mislil deček, ko je skrivoma opazoval srečnejše otroke, uživajoče med odmorom sladko predkosilce.

Nekoč pa je Janeza premagala izkušnja. Poleg njega je sedel sin bogatega trgovca, ki je vselej prinesel s seboj v šolo velik kos maslenega kruha. Samo enkrat je jedel Janez tak kruh, in zdel se mu je neizrečeno dober.

Poprosil je tedaj sošolca prav tiho: »Daj meni malo!«

»Ne dam!«

Trd je bil ta odgovor in Janeza je bilo sram. Od takrat pa ni več prosil . . .

* * *

Dve leti je hodil Janez še v ljudsko šolo, potem je pa vstopil v gimnazijo. Hudi so bili ti časi, a mladi deček je imel pogum in upanje, da se mu bo kdaj godilo boljše. Veselje do učenja mu je dajalo moči, da je vstrajal. Tudi v gimnaziji je bil Janez med boljšimi učenci.

V drugi šoli pa je zadela dečka huda nezgoda. V samostanu, kjer je dobival kosilo in večerjo, se je nabralo toliko novih dijakov, da ni bilo skoro več prostora pri mizah. Odsloviti novincev niso mogli, ker jim je bila hrana že obljubljena. Zato so vsem onim, ki so dobivali poleg kosila tudi večerjo, odpovedali kosilo. Sedaj je dobivala polovica kosilo, polovica pa večerjo.

Janeza je to hudo zadelo. Pisal je domov očetu, kaj se mu je zgodilo in prosil, naj mu pomaga.

Stržen je prišel v mesto in takrat je slišal iz očetovih ust huda očitanja. »Polenil si se, zato so te spodili. Zakaj si pa do sedaj dobival?« se je jezil oče. »Gotovo so oni novinci pridnejši, zato so dali njim namesto tebi. Zdaj pa le sam glej, da dobiš drugje kosilo, ali pa stradaj za kazen. Nekaj si gotovo naredil, brez vzroka te niso spodili. Saj vedo, da mi nimamo nič in da te ne moremo podpirati.«

Brezskrbni oče je odšel, ne da bi bil sinu preskrbel drugje hrano. Opoldne je sedaj deček postopal po cestah in prišel na stanovanje, ko so tam že odkosili. Nikomur ni hotel povedati, da je vsaki dan brez kosila. Sram ga je bilo svojega siromaštva.

Če je imel denar, pa to je bilo redko, si je kupil za kosilo kruha. Največkrat pa je bil od jutra do večera tešč. Kako težko je sedaj pričakoval večerje! Štel je ure in minute, ki so se mu zdele neskončno dolge. Predno se je približal večer, se je od gladu kar opotekal.

Gotovo bi bil deček v par mesecih zbolel, da ga ni rešilo te bede srečno naključje.

Opoldne se je Janez izprehajal vedno po isti, zelo samotni ulici. Tam je stanoval njegov sošolec, ki ga je dostikrat opazoval in si mislil, kaj išče Janez tam okrog. Nekoč je vprašal ta deček Janeza, zakaj hodi opoldne po oni ulici. Janez je povedal sošolcu vse po pravici. Zaupal mu je in vedel, da se ta ne bo norčeval iz njegovega siromaštva.

Od takrat je prinašal srečnejši deček Janezu vsaki dan kosček kruha, ki ga je siromak povžil za kosilo. Janez je ostajal od sedaj po dvanajsti uri v šoli, da je v miru pojedel borno kosilce.

Tisto jesen pa je oni dobrotljivi sošolec zbolel. Tri dni ga že ni bilo v šolo. Janez je to bridko občutil. Te dni opoldne ni prav ničesar jedel. Po pouku je posedel še kake pol ure v svoji klopi in se slednji dan bolj žalosten vračal na svoje stanovanje.

Sošolca še četrty dan ni bilo. Po pouku je Janez zopet obsedel v šoli. Z rokama si je podprl glavo in premišljeval, kaj naj stori. Uvidel je, da tako ne more živeti, a pomoči ni pričakoval od nikoder.

Vstal je in hotel domov. Pri zadnji klopi pa se je opotekel in moral je zopet sestiti. Moči so ga popolnoma zapustile.

Tedaj zagleda pod prednjo klopjo knjigo. Pozabil jo je nekdo v šoli.

Janezu šine grešna misel v glavo: »Vzemi jo in prodaj ter kupi kruha! Nihče te ne vidi in izvedeti ne bo mogoče, kam je izginila.«

Že je segel z roko po knjigi, ko zasliši zunaj ropot. To ga prestraši in skoči zopet v svojo klop. »Opomin je bil,« si misli Janez, »opomin, da ne smem vzeti!«

Zopet sede v klop in misli: »Kaj bi bilo, če bi vzel knjigo? Morda bi me dobili! Ne, ni mogoče, saj me nihče ne vidi. Sošolec bi mislil, da

jo je izgubil na cesti. Kdo bi mislil name? Saj ne vedo, da vstajam po šoli tukaj.«

Vest pa se je oglašala: »Janez, tat boš! Vse dneve življenja bo zapisano to v tvojem srcu. Nad tvojo mladostjo bo ležal črn pečat z napisom — tat!«

Janez je vstal, da bi šel. Stopil je do vrat in zopet postal. »Zdaj je zadnji hip«, si misli, »potem ni več pomoči. Lahko se zgrudim od slabosti na cesti.«

In skočil je h klopi, pograbil s tresočo roko tujo knjigo in jo stisnil pod suknjo. Nato pa se je splazil tiho iz šolskega poslopja. Nalahno, kakor tat, je odpiral in zapiral vrata, boječ se, da bi ga kdo ne čutil. Pri srcu pa mu je bilo tako tesno kot še nikdar v življenju . . .

Prišel je na ulico in zdelo se mu je, da ga ni nihče videl. Gredoč po ulici mimo stražnika, je vpri vanj plašno svoje nemirne oči. Zdelo se mu je, da gleda danes stražnik posebno strogo in da opazuje njega od nog do glave. Pospešil je korake in ni se upal ozreti . . .

Mimo njega so hiteli ljudje, pa vsak ga je danes pogledal naravnost v oči. Drugače tega ni opazil. Čuden strah se ga je polotil. Bežal je za vodo, tam ponavadi ni bilo ljudi. A danes jih je bilo polno! Ves spehan je prišel do starinarja. Dvakrat je šel mimo okna in gledal, če ni koga notri. Starinar ga je opazil in gledal pazljivo nanj.

Janeza je bilo strah teh pogledov. Zdelo se mu je, da mu starinar bere misli iz srca.

Ko je tako begal po ulici semintje, mu šine v glavo srečna misel: »Prodaj svojo knjigo, a tujo vrni!«

V hipu je bil zopet pred prodajalno.

Stopil je noter in ponudil svojo knjigo.

»Koliko hočete zanjo?« vpraša mož.

»Tri desetice!«

»Dve dam!«

»Dajte!«

Janez je hitro smuknil na prosto. Srce mu je poskakovalo veselja, ker je krenil z grešne poti.

Pri stari prodajalki je kupil kruha. Ženici se je tresla roka, ko je menjavala denar in nekaj je vzdihnila . . .

In ko je v samotni ulici jedel kruh, mu je pri vsakem grižljaju govorilo srce: »Tvoj je! Premagal si izkušnjava!« . . .

Ko je zavžil skromno kosilce, se je spomnil, da mora knjigo nemudoma vrniti, sicer mu lahko pridejo na sled. In kaj bi bilo potem? Rekli bi mu, da je — tat! »In če bi bil tujo knjigo v resnici prodal?« si je mislil Janez. Na to prej niti mislil ni. O, kakšna sramota bi bila to zanj! Profesorji bi ga poklicali predse in ostro obsodili — izključili bi ga iz vseh šol! In kam naj bi potem krenil? V prodajalno? Oh, tam ne sprejemajo tatov! Naravnost domov bi moral in ljudje bi se menili, kadar bi ga zagledali, na polju, pred cerkvijo, povsodi: »Glejte ga, kradel je!« In on bi taval okrog, boječ se pogledov ljudi. In vse to samo zaradi — kosčka kruha!

Janez je hitel naravnost proti šoli, plašen in skesan v srcu. V bližini šole se je oziral okrog sebe, boječ se, da bi ga kdo ne opazoval. Danes se mu je zdelo, da so oči vseh obrnjene nanj in to ga je mučilo.

Prišedši do šolskega poslopja, je hitro smuknil noter. Po hodniku je šel ravno sluga, in Janez se ga je hudo prestrašil. Kaj bi bilo, če bi ga sluga zasledoval in bi videl, da je prinesel knjigo v šolo ... Morda bi prišlo njegovo dejanje na dan ... In oni sošolec? Ali je pogrešil takoj knjigo in jo prišel že pred njim iskat? To bi ga zopet pokopalo. Sluga je videl in bi govoril, profesorji bi pa sodili in obsodili njega, Janeza. — To si je mislil sedaj deček.

Ves zbegan je stopil Janez v razred in položil tujo knjigo nazaj tja, kjer jo je vzel. Težek kamen se mu je odvalil od srca in hitel je zadovoljen na stanovanje.

Toda skrbi so se vračale. Tisto popoldne je bilo prosto in Janez je krenil iz mesta. Sam je hodil, ni mu bilo do družbe. Zopet mu je rojila po glavi nesrečna knjiga in bal se je, da bi vendar ne prišla vsa stvar na dan.

Težko je čakal prihodnjega dne, da bi se zadeva že rešila. Tisti večer ni mogel zaspiti od skrbi, ponoči pa je imel hude sanje: Lovili so ga stražniki, a on je bežal z ukradeno knjigo, ker je ni mogel odtrgati od sebe. Bila je prišita k suknji in če je pretrgal šive, so nastali takoj zopet novi.

Skakal je s hriba na hrib, čez najširše ravnine, a stražniki so mu bili vedno za petami. Tako blizu njega so že bili, da je slišal njihovo sopihanje in kletev. Ko se je prebudil, je bil ves poten in do jutra ni več zaspal.

V šolo je prišel med prvimi. Skrivno je pogledal, če je knjiga še pod klopjo. Bila je. Odprl je svojo knjigo in se začel učiti. A učil se ni. Kadar so se odprla vrata, je vselej od strani pogledal, kdo je vstopil. Težko je pričakoval onega sošolca, ki mu je hotel izmakniti knjigo. In slednjič je prišel tudi ta. Janezu je od strahu močno bilo srce. Sošolec je pogledal takoj pod klop in vzel v roko izgubljeno knjigo. Položil jo je na druge in ni ničesar rekel.

Janezu je odleglo. »Rešen sem,« je vzdihnil v srcu in ves srečen je bil ta hip.

Stvar torej ni prišla na dan. Pač pa je prišlo na dan to, da Janez nima vseh knjig. Drugi dan je bil namreč vprašan ravno tisti predmet, ki ni imel zanj knjige. Znal je nekaj, ravno kar si je zapomnil pri razlagi, a poznalo se je, da ni nekaj v redu. Profesor je namreč rekel, ko je Janez odšel v klop: »Stržen, vi ste pa navadno vse boljše odgovarjali kot danes. Glejte, da popravite to!«

Janeza je to zbolelo. Oh, da bi bil mogel povedati vse! Pa ni hotel reči, da nima knjige — sram ga je bilo svojega siromaštva. Da jo je prodal in kupil kruha — tega bi ne bil povedal tudi za ves svet.

Črez nekaj dni je Janez prodal že drugo knjigo. Dobrotljivega sošolca še ni bilo v šolo, a on je denar, ki ga je izkupil za prvo knjigo, že porabil. Sedaj se je s starinarjem delj časa pogajal za ceno in dobil za knjigo pet desetic.

To je šlo dalje, toliko časa, da so ostale Janezu še tiste knjige, ki so mu jih posodili v šoli. Tedaj pa je sklenil, da se mora to končati.

Prvo soboto opoldne se je odpravil peš domu.

Pozna jesen je bila in nad poljem se je vila dolgočasna megla. Nad praznimi njivami je vladala žalost in žalosten je bil tudi Janez. Take poti še ni imel v svojem življenju. Lačen, truden in duševno ubit je korakal po samotni cesti. Zdelo se mu je, da so se potrgale vse niti upanja na njegovo lepo bodočnost. Sedaj bo končano vse, ves trud zaman. V šoli je dobil zadnje čase že toliko slabih redov, da so profesorji imeli že zaznamovanega — med lenuhi. O, da bi vedeli, zakaj je tako, gotovo bi mu kaj spregledali. Brez knjig in brez kruha se ni mogoče učiti, ne gre tudi pri najboljši volji.

Janez je korakal dalje po vlažni cesti in čimdalje je bil od mesta, tem hujše mu je bilo pri srcu. Daleč sredi ravnine je že bil in ko se je ozrl, ni videl živega bitja okrog sebe. Tedaj pa se je dvignila v njem bolest in namočila lice s solzami. Spomnil se je na mater in kriknil: »Mati! Nikogar nimam razun vas! K vam se vračam!« — Nato pa je zajokal kot otrok.

Iz bližnjega grma je zletela plašna ptica in se skrila v razor.

Bližala se je vas, ki je od nje imel Janez še dve uri do doma. Ob cesti so stale jablane in Janez je gledal, če bi se dobil še kje kak sad. Otresli so jih že, vendar je našel med listjem na tleh še nekaj jabolk, nagrizenih sicer, a zanj prav dobrih. O, da bi imel v mestu vsaj par takih jabolk za kosilo, precej bi šel nazaj. A tam jih mora kupiti za drag denar, če ga ima. Celo pot je gledal po vrtovih in tupatam našel kako zapoznelo jabolko, ki se ljudem ni zdelo vredno, da bi ga pobrali. Le blizu hiš ni hotel pobirati teh ostankov, bilo ga je sram.

Proti mraku je prišel domov. Tako vesel je bil, ko je zagledal domačo hišo! Zdelo se mu je, da je rojstna hiša kot mati, ki ljubi svoje otroke in jih presrčno sprejme v svoje okrilje, kadar jim svet odreče zavetje.

Doma ni bilo nikogar. Janez je vedel, da so v gozdu, ker je bilo na koncu hiše cele kupe nerazžaganih drv. Poiskal je ključ in odprl vežna vrata.

Prva pot je bila v klet. Dobil je v omari mleko in pil, kot pije popotnik v hudi poletni vročini. Potem je vzel še kruha, ga nadrobil v mleko in hlastno vse pojedel. Šel je vesel v hišo in sedel za mizo.

Na steni je tiktakala stara njegova znanka ura, zdrknila in nabila šest. A domačih še ni bilo.

Trda noč je že bila, ko se je zaslišal zunaj voz. Tisti hip je vstopila tudi mati v sobo. Janeza se je tako prestrašila, da je stopila korak nazaj:

»Janez, kaj pa je?« je prestrašena vprašala.

»Nič ni hudega, mati,« je tolažil sin.

»Zakaj si pa prišel? Saj nimate počitnic.«

»Imamo, pa prav kratke; samo jutri še.«

»Ali si lačen?«

»Sem si poiskal mleka in kruha.«

»Prav si storil. Mi smo vlačili drva iz gozda in nismo mogli prej domov.«

»Moram v kuhinjo,« je rekla mati, »pojdi tja, boš kaj povedal, kako je v mestu.«

»Kje so pa oče?« je vprašal Janez.

»Oh, ustavil se je zopet tam pod klancem in gotovo ga ne bo tako hitro domov.«

Oba sta nekaj časa molčala in menda mislila isto — o očetu . . .

Ko sta bila že v kuhinji, je vprašala zopet mati: »Pa zakaj si vendar prišel tako nenadoma domov?«

»Moral sem, mati! Povem vam nocoj, da je končano moje učenje. Ne prestrašite se! Brez kruha in brez knjig se ne morem učiti. Oče ne dajo, vi nimate in jaz si še ne morem prislužiti. Zato sem prišel domov, da vam to povem. Povem vam vse, samo očetu ne pravite: Prodal sem že svoje knjige, da sem si kupil kruha, ker sem od lakote skoro omedleval. Knjige so prodane in jaz sem dobil že

zaradi tega nekaj slabih redov. Vi ste moje zadnje upanje, če mi morete kaj pomagati . . .«

»Moj otrok! Jaz ne morem — oče noče! Meni gre dostikrat še za sol trda!« In mati je bridko zajokala. — »Dolgovi rastejo in upniki nas tirjajo od vseh strani. Oče pa zapravlja denar in življenje. Jaz sem že sama mislila, kam bi te spravili, da bi bilo boljše zate. Čakaj, zdaj se na nekaj spomnim! Pojdi v trgovino! Pred nekaj tedni sem govorila z Mocarico iz sosednje fare. Tudi njen sin je študiral, pa se ni mogel učiti in dali so ga v prodajalno. Tam mu je tako dobro, da si ne želi več v šolo. Pojdi še ti v prodajalno! Tako me skrbi, da ne boš mogel končati šol in potem je ves trud zaman in ne boš ne kmet, ne gospod. Še v sanjah mi ne daš miru. Vidim te, kako laziš po mestnih ulicah, raztrgan in zamazan in prosiš mimoidoče: »Kruha, kruha!«

Mati je umolknila, Janez se je zamislil. Na ognjišču je prasketal ogenj in oba sta se zagledala vanj in oba sta imela iste misli.

Zvečer so čakali očeta, pa ga niso dočakali. Spali so že vsi, ko je prišel.

Janez je spal v podstrešni sobici in zvečer ni mogel zatisniti oči. Premišljeval je, ali bi šel v trgovino ali ne. Sedaj, ko je bil takorekoč že na pragu šole, mu je močno zakoprnelo srce po učenju. Ali spomin na bedne dneve ga je odvrčal od teh misli in sklenil je: »V trgovino! Tudi tam se doseže sreča!«

Zjutraj ga je prebudilo glasno govorjenje spodaj v sobi. Oče je kričal: »Le naj gre, kamor hoče, magari k ciganom! Učiti se mu ne ljubi, saj vem, pa pečene piške hoče že zdaj jesti. O, jaz mu jih ne bom kupoval! Kar pojdi z njim kamor hočeš, jaz sem že dovolj razmetal zanj!«

Janez je vedel, da govori oče o njem. Vsaka beseda se mu je zadržala v srce kot puščica in odel se je črez glavo, da bi ne slišal očetovega govorjenja.

Mati je namreč tisto jutro hotela omehčati očeta, da bi vendar bolj skrbel za Janeza in mu omogočil nadaljevati učenje. Toda oče je bil še razburjen od zavžite pijače in je jezno zavrnil vse prošnje.

S tem je bila odločena Janezova usoda. V ponedeljek sta šla z materjo v mesto.

Najprej sta se zglasila pri ravnatelju, kjer je dobil Janez odslovilno izpričevalo. Mati je povedala, zakaj mora deček izstopiti, in stari gospod ravnatelj je bil žalosten. Pogledal je v neko knjigo in rekel: »Da, da! Tudi tukaj se pozna, da je sin imel hude dneve. Zadnje čase je delal velikanske korake nazaj in skoro gotovo bi to polletje padel.«

In obrnil se je k Janezu, rekoč: »Obnašajte se tako kot ste se pri nas, in Bog vam dodeli srečo tudi brez velikih študij!«

Nato sta odšla.

Janez je zaihtel, ko je prestopil zadnjič prag šole . . .

Še tisti dan sta dobila z materjo trgovca, ki je vzel Janeza za učenca v trgovini.

* * *

Dasiravno se je Janez s težkim srcem ločil od šole, se je vendar kmalu privadil novemu življenju. Tu mu vsaj stradati ni bilo treba. Trgovec in uslužbenci so imeli potrpljenje z njim, če je bil tudi časih malo neroden. V nekaj mesecih pa se je toliko privadil novemu delu, da so bili vsi zadovoljni z njim.

Janez je ob nedeljah in ob večerih obiskoval tudi šolo za trgovske vajence. Tu je bil kmalu najboljši učenec.

Doba učenja mu je hitro minila in Janez je postal trgovski sotrudnik. Sedaj je zaslužil že toliko denarja, da si je lahko nekaj prihranil.

Tudi matere ni pozabil. Če je ni bilo v mestu, je ob mesecu poslal nekaj po pošti zanjo. Ako ni mogel drugega, vsaj malo kave in sladkorja.

Te otroške ljubezni pa mati ni dolgo uživala. Bila je celo življenje bolehná in neko zimo je nenadoma umrla.

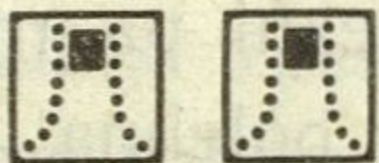
Nekaj let nato je bilo prodano Strženovo posesestvo. Kupil je na dražbi vse — Strženov Janez. Z varčnostjo si je prihranil toliko denarja, da je lahko poplačal večino dolgov in da je ostala domačija v njegovih rokah.

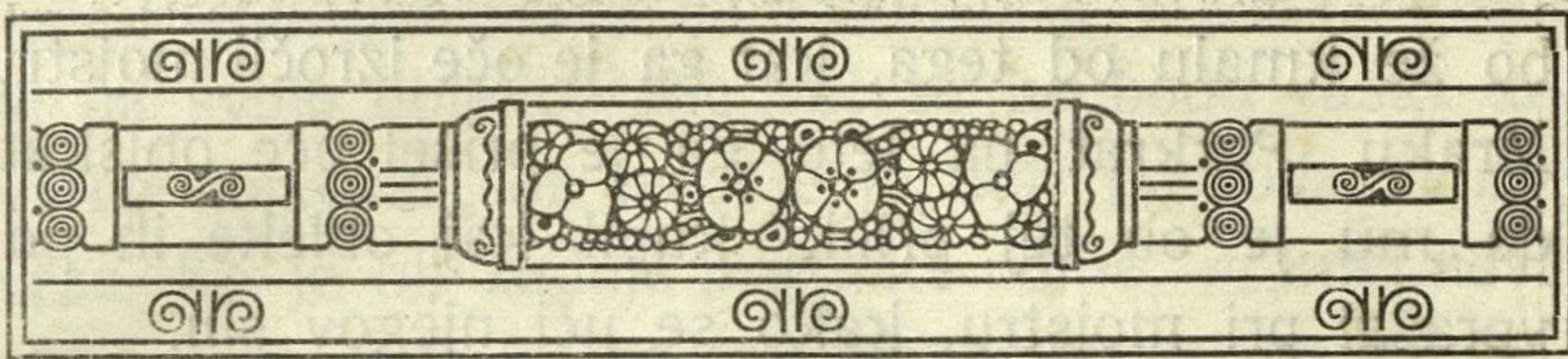
Sedaj pa je začel gospodariti on. Hišo je preuredil za prodajalno in se naselil sam v domači vasi. Edino sestro in očeta je vzel k sebi.

Odpri je trgovino. Ker daleč okrog ni bilo druge prodajalne, si je Janez kmalu opomogel. Obneslo se mu je vse, česar se je lotil. Ni je bilo kmetu potrebne stvari, ki bi je Stržen ne bil imel in ljudje so po vrsti trdili, da Janez ni oderuh.

Samo ene stvari Janez ni imel v svoji trgovini. Preskrbeti ni hotel — opojnih pijač. Možje so ga silili, naj naroči še to, da ne bo treba hoditi v trg po žganje. Toda Janez je odgovarjal: »Tega pa ne nikdar! Ne maram imeti opravila s pijanci in hudo bi mi bilo, če bi svoje rojake spravljaj na beraško palico. Vidite, kam bi bilo našo hišo spravilo žganje, če bi ne bilo mene. Zato je boljše, da se ne igramo z ognjem.«

Ljudje so mu pritrjevali in en glas je šel po okolici: »Takega moža ni, kot je Strženov Janez!«

Zakaj ga ni bilo . . .

»**K**je si hodil toliko časa? Davno je že odšel vlak«. Mizarski mojster Mrak je jezno gledal svojega učenca Jožefa, ki je ravnokar vstopil v delavnico.

»Šel sem z očetom, in ko se je on odpeljal z vlakom, sem pogledal malo okrog kolodvora. Nisem vedel, da sem toliko zamudil.«

»Okrog kolodvora postopaj v nedeljo, ko imaš čas, pa ne v delavnik! Pooblaj ono desko, pa hitro! Zamudo je treba nadomestiti!«

Jožef je vzel oblič in začel. Toda danes mu delo ni šlo od rok. Oblič se mu je zadiral, ker ni imel prav obrnjene deske. Pa tudi v rokah in po celem životu je čutil neko utrujenost, da se mu ni ljubilo hitro delati.

Današnji dan je dečka hudo potrl. Vzel mu je skoro veselje do dela.

Prišel ga je obiskat oče. Jožef je bil namreč z dežele in se je učil v mestu mizarstva. Dve leti

bo že kmalu od tega, kar ga je oče izročil mojstru Mraku. Parkrat na leto ga je prišel oče obiskat, da mu je ob tej priliki kupil kaj obleke in povprašal pri mojstru, kako se uči njegov sin.

Tudi danes je prišel oče. Zjutraj je nenadoma stopil v delavnico. Mojster je dovolil, da je deček smel iti z očetom po mestu.

Ko sta bila že na ulici, je sin rekel:

»Ali mi boste kupili za Veliko noč novo obleko, oče?«

»Novo obleko? Tega pa ne morem. Ravno za davke imam, pa nič več. Toliko, da bom imel še za vlak do doma.«

»Vam bom pa jaz dal. Deset kron sem si prihranil v petih mesecih. Tukaj jih imate in kupite mi blago za to. Krojača boste pa vi plačali, če boste mogli. Če ne, naj pa počaka nekaj časa, da spet kaj prislužim.«

Deček je izročil očetu svoj težko prisluženi denar.

»Kdo ti pa daje,« vpraša oče.

»Gospoda. Če nesem na dom kako malenkost, dobim skoro vselej desetico. Navadno nosim le jaz lahke stvari. Če pa peljemo z vozom, sem vedno tudi jaz zraven in vselej sem zadovoljen, ker grem domov — vsaj za desetico bogatejši.«

Kmalu nato sta se ločila. Jožef je rekel, da pride na kolodvor, ko bo vlak odhajal.

* * *

Pričakujoč očeta na kolodvoru, je deček mislil le na svojo obleko. Nič več se ne bodo vaški tovariši norčevali, da nosi le to, kar gospoda že zavže. Ko je bil zadnje praznike doma, ni imel nove obleke. Mojster je izprosil zanj nekje slabo suktnjo, hlače in klobuk, ker mu od doma niso ničesar poslali in je svoje že vse ponosil. Izprošena obleka mu seveda ni pristojala, a njemu se je vendar zdela dobra.

Na praznik je stal doma pred cerkvijo in z njim drugi vaški otroci.

»Glej ga, glej, Jožefa, kakšne cunje ima na sebi! Misli, da je gosposki, pa je beraški!«

Glasi smeh je sledil tem besedam.

Drugi fantiček je pristavil: »Toliko časa je že v mestu, pa si ne prisluži za eno obleko.«

Jožefa je bilo neizrečeno sram. Vsi otroci so gledali vanj in se mu smejali. Zdelo se mu je celo, da ga opazuje vsa množica pred cerkvijo.

»Poglejte, kako je pa Boštetov zal, pa je šele prvo leto v mestu. Pa še v pekariji je, kjer se več obleke pomaže.«

Pomilovalni in zasmehljivi obrazi so bili vperti v razžaljenega Jožefa. Če bi bil kje v samoti, bi se ne bil zdržal solz, a tukaj je bilo Jožefa sram. Hitro se je izgubil v cerkev in stopil prav v kot k izpovednici, da bi ga nihče ne mogel natančneje opazovati.

Sedaj je Jožef šele izprevidel, da je to resnično, kar so otroci govorili. Vsa obleka mu je bila dosti

prevelika in kaj čudno prikrojena. Celo mašo ni mogel moliti, tako ga je peklo, ker se mu je to pripetilo.

Po maši je odšel hitro iz cerkve in hitel naravnost proti domu. Bil je prvi in celo pot se je bal, da bi ga vaški otroci ne dohiteli in ga začeli zopet zaničevati zaradi obleke.

Drugi dan je bil zopet praznik. Jožef pa se ga je zbal — zaradi svoje obleke. Zato se je odpravil zjutraj nazaj v mesto, kjer se mu ni še nihče rogal.

Vsega tega se je spomnil Jožef, ko je pričakoval pred kolodvorom očeta. Vlak je že stal na postaji, a očeta še ni bilo.

Zdaj ga zagleda daleč na ulici. Spoznal ga je po njegovi hoji. Že mu hoče naproti, a noga mu zastane.

»Blaga nima,« reče Jožef sam pri sebi. »Bogve, zakaj ga ni kupil?«

Prišel je do očeta, ki je zelo nerodno korakal po mestnem tlaku.

»Oče, ali ste kupili obleko?«

»Nič nisem kupil. Tukaj je vse predrago. Doma ti jo bom, tam se dobi boljše blago in cenejše.«

Jožefa je zbolelo prav v srce.

Po govoru je spoznal, da je [oče zopet čez mero pil.

»Morda celo za moj denar,« mu je šinilo v glavo. »Sam nima, saj je rekel.«

»Oče, prosim vas, kupite mi gotovo, pa ne smete pozabiti! Velika noč bo kmalu in jaz ne morem domov, če mi ne kupite nove obleke za moj denar.«

Jožefu je šlo skoro na jok.

»O, zaradi obleke že lahko prideš, če ti je kaj za dom. Saj prideš le dom pogledat, pa ne obleke kazat.«

Jožefu je bilo zdaj vse jasno. Oče je pil in obleke mu ne misli kupiti.

Ko sta si segla v roke, so dečka oblile solze. A oče jih ni videl, ker se je Jožef že v tem hipu obrnil in odhitel po samotni cesti iz mesta.

Celo pot je jokal. Tako težko je čakal praznikov, da bi videl spet svoj dom, a zdaj ga najbrž ne bo. »Oče bo denar zapil kot ga zapije materi,« je mislil deček sam pri sebi.

V spomin mu je stopila vsa mladost, ki jo je prebil doma. Kolikokrat je mati jokala zaradi očeta. Zvečer so ga čakali, a očeta ni bilo od dela. Pozno v noč sta ga šla z materjo iskat v sosednjo vas. Dobila sta ga v gostilni in prosila, naj gre domov. Toda oče se je norčeval in ju škropil z vinom. Kolikokrat sta ga opirala domov grede, da ni padel in se potolkel.

Večkrat pa se jima je tudi uprl in ni hotel več stopiti na noge. V temni noči sta morala pri bližnjih hišah poiskati ročni voziček. Nanj sta položila očeta in ga peljala domov.

Vse to je prišlo sedaj Jožefu v spomin. In zasmilila se mu je mati, ki je tolikokrat vpričo otrok jokala zaradi očeta. Takrat mu še ni bilo popolnoma jasno, zakaj se mati tako žalosti.

Spomnil se je celo, da ju je nekoč v temni noči tepel sredi polja, ker so ga materini opomini razjezili . . .

In sedaj bo zapravil še njegov denar, on bo pa hodil raztrgan kot berač med tujimi ljudmi, v najlepših dneh leta, o Veliki noči . . . Kajti sklenil je, da ne gre več tako napravljen domov, da bi se mu vaški otroci posmehovali.

Jožef je hodil po polju za mestom in jokal in se spominjal matere, ki ga je prosila pred odhodom v mesto: »Jožek, samo pij nikar! Če se temu privadiš, se boš privadil vsemu slabemu.«

Solnce se je nižalo k zatonu in dečka je zaskrbelo, kaj bo rekel mojster. Bežal je proti domu.

* * *

Dan za dnem je deček pričakoval, da mu pošljejo od doma novo obleko. Zadnje dneve pa je tudi pričakovanje izginilo. Vedel je, kaj se je zgodilo. Na veliko soboto pa je kupil papir in pisal materi: »Zelo rad bi zopet videl vas in preživel praznike na ljubem domu. Tega veselja pa si ne morem privoščiti, ker nimam obleke. Ta je tako ponošena, da me je sram iti med ljudi. Že zadnjič so me vaški otroci zaničevali, kaj bi rekli šele

sedaj! Vem, da mi vi ne morete kupovati, ker sami nimate; zato bom skrbel, da do prihodnjih praznikov prihranim za obleko. Dal bom vam denar, da jo kupite vi.«

Žalostna je bila mati, ko je prebrala to pismo. Oče pa se je zamislil in ni rekel besede . . .

In prazniki so bili tako žalostni, kot bi ležal nad hišo težek greh . . .

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJILNICA

00000482514

